

MRF 2022.127/2

Planklagenævnets afgørelse af 27. april 2022, j.nr. 19/00749

Ikke medhold i klage over lokalplan for opstilling af 11 vindmøller og transformerstation ved Nørre Økse Sø, da supplerende støjberegninger indsendt af bygherren, mens klagesagen verserede, godtgjorde, at støjgrænserne kunne overholdes for tre boliger, der dermed ikke skulle nedlægges som forudsat i VVM-redegørelsen, og da et af Miljø- og Fødevarerklagenævnet fastsat vilkår om drift-stop i VVM-tilladelsen til projektet fandtes tilstrækkeligt til at imødegå skadevirkninger på bilag IV-arten flagermus.

Jammerbugt Kommune vedtog den 27. september 2018 endeligt lokalplan nr. 16-001, Vindmøller ved Nørre Økse Sø, med tilhørende miljørapport og sammenfattende redegørelse. Lokalplanen muliggjorde opstilling af i alt 11 vindmøller med en totalhøjde på maksimalt 150 meter med tilhørende transformerstation. Forud for planvedtagelsen var der udarbejdet en samlet miljørapport og VVM-redegørelse for et projekt omfattende 15 større vindmøller. Miljøvurderingen og forslag til lokalplanen var i offentlig høring fra december 2016 til februar 2017. Det fremgik af miljøvurderingen, at projektforslaget betød, at en række ejendomme skulle nedlægges, og vindmølleopstillere (V) havde på den baggrund indgået betinget købsaftale med otte naboejendomme med boliger, hvor vindmøllebekendtgørelsens støjgrænse på 42 dB(A) ville blive overskredet. Som følge af indkomne indsigelser blev fire vindmøller udtaget af den endelige plan, hvorefter V op-sagde tre af købsaftalerne med naboejendomme, der efter ændringen kunne overholde vindmøllebekendtgørelsens støjgrænser. Planvedtagelsen blev påklaget af naboer, der bl.a. anførte, at miljøvurderingen var mangelfuld og manglede oplysninger om projektets udformning, at det ikke var godtgjort, at vindmøllebekendtgørelsens støjgrænser kunne overholdes, og at flagermusundersøgelser og afværgeforanstaltninger var utilstrækkelige. Planklagenævnet (formanden) lagde indledningsvis til grund, at sagen skulle behandles efter den bekendtgørelse af miljøvurderingsloven, som blev udstedt i 2015. For så vidt angik miljøvurderingen bemærkede nævnet, at der ikke i forbindelse med planvedtagelsen var foretaget støjmålinger af de tre ejendomme, der ikke læn-gere skulle opkøbes. Nævnet kunne imidlertid konstatere, at kommunen efterfølgende i oktober 2020 havde fået udarbejdet nye støjberegninger, der viste, at støjgrænseværdierne kunne overhol-des. Men henvisning til, at nævnet i henhold til almindelige forvaltningsretlige principper ikke

var afskåret fra at inddrage nye oplysninger i sa-gen tilvejebragt efter, at afgørelsen var truffet, fandt nævnet, at miljørapporten ikke led af så-danne væsentlige mangler som følge af de mang-lende støjvurderinger, at planerne af den grund burde ophæves. Det kunne endvidere ikke føre til ugyldighed, at støjberegningerne fra oktober 2020 heller ikke opfyldte kravene i vindmøllebe-kendtgørelsens § 4, stk. 1 og stk. 2, som følge af manglende inddragelse af støjbidraget fra eksiste-rende husstands vindmøller og lavfrekvent støj ved to ejendomme og som følge af overskridelse af grænseværdierne ved én af ejendommene. Nævnet henviste herved til, at kommunen under klagesagen efter sekretariatets henvendelser endnu en gang havde indsendt supplerende støj-beregninger fra december 2021, og at vindmølle-bekendtgørelsens grænseværdier ikke gælder for vindmølle ejerens beboelse, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 3. I forhold til ændringen af projektet fandt nævnet, at miljørapporten fortsat var dæk-kende for den vedtagne lokalplan, da ændringen alene bestod i, at fire vindmøller var taget ud af projektet, hvorfor miljøpåvirkningerne i det væ-sentligste ville være de samme som beskrevet i miljørapporten. Nævnet fandt dog, at ændringen var af væsentlig betydning for ejerne af de ejen-domme, der som følge af ændringen alligevel ikke skulle opkøbes og nedlægges som beboel-sesejendomme, hvorefter ejendommene blev blandt de nærmeste naboer til vindmøllerne. Kommunen havde derfor været forpligtet til at give ejerne lejlighed til at udtale sig før den ende-lige vedtagelse af lokalplanen, og da dette ikke var sket, var vedtagelsen i strid med planlovens § 27, stk. 2, 2. pkt. Nævnet fandt imidlertid ikke, at den manglende høring udgjorde en konkret væ-sentlig mangel, da det ikke fandtes sandsynligt, at lokalplanen ville have fået et andet indhold, hvis ejerne var blevet hørt. Det bemærkedes, at spørgsmålet om nedlæggelse eller opkøb af ejen-domme ikke direkte var reguleret i lokalplanen,

men derimod var reguleret ved privatretlige aftaler om købsoption mellem bygherren og ejerne. Det bemærkedes endvidere, at der med virkning fra juni 2020 var indført en mulighed i VE-lovens § 6 a for at anmelde krav om, at vindmølleopstiller ved salgsoption skal købe beboelsesejendomme, som helt eller delvist er beliggende i en afstand af op til seks gange vindmøllehøjden fra en vindmølle, og som er tilkendt værditabsersättning. For så vidt angik afværgeforanstaltningerne for flagermus fandt nævnet ikke, at det kunne udelukkes, at bebyggelsen og bevoksningen nær vindmøllerne udgjorde yngle- eller rasteområder for flagermus, eller at der i øvrigt levede flagermus i området, som ville kunne gå tabt som følge af kollision med vindmøllerne. Nævnet bemærkede, at vindmølle 10 og 11 skulle opstilles i nærheden af et læhegn, som kunne tjene som en central ledelinje fra bygningerne og bevoksningen og ud til flere egnede fourageringsområder syd for vindmøllerne. Det udgjorde derfor en retlig mangel, at kommunen ikke havde foretaget en nærmere undersøgelse af, om der i nærheden af planområdet var yngle- og rasteområder for flagermus, som kunne blive ødelagt eller beskadiget af møllerne, ligesom kommunen ikke uden fyldestgørende oplysninger herom med tilstrækkelig

sikkerhed kunne udelukke, at fjernelse af større dele af læhegnet ved vindmølle 10 og 11 ville beskadige den økologiske funktionalitet af de formodede yngle- eller rasteområder. Nævnet konstaterede imidlertid, at Miljø- og Fødevareklagenævnet i forbindelse med afgørelsen om VVM-tilladelsen til projektet (**MRF 2022.100 Mfk**) havde fastsat et vilkår om driftsstop på vindmølle 10 og 11 i overensstemmelse med forvaltningsplanen for flagermus, ligesom der var stillet vilkår om, at der ikke måtte fjernes læhegn ved disse vindmøller. Nævnet fandt derfor ikke, at plangrundlaget skulle ophæves. Nævnet henviste endvidere til, at der forud for planvedtagelsen var foretaget konkrete undersøgelser og registreringer af flagermus i området, ligesom det var forudsat, at der kunne være behov for afværgende foranstaltninger, herunder i form af driftsstop. Påvirkning af flagermus måtte i øvrigt pga. det fastsatte vilkår om driftsstop anses for tilstrækkeligt reduceret til, at vindmøllerne ikke ville medføre en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder eller drab i strid med habitatdirektivets art. 12, stk. 1, litra a. Planklagenævnet kunne herefter ikke give medhold i klagen.

Kommentar: Planklagenævnets afgørelse må ses i lyset af Miljø- og Fødevareklagenævnets afgørelse af klagen over VVM-tilladelsen samme dag (**MRF 2022.100 Mfk**), men referencen indeholder den svaghed, at Planklagenævnet i afgørelsen henviser til, at Miljø- og Fødevareklagenævnet har stadfæstet VVM-tilladelsen med ændrede vilkår om driftsstop, inden Planklagenævnet afgjorde klagen over plangrundlaget samme dag. Dette rejser det formelle problem, at VVM-tilladelsen ikke kan meddeles, før plangrundlaget er fastlagt eller senest samtidigt, men er en logisk følge af kompetenceopdelingen mellem de to nævn og giver ikke anledning til retssikkerhedsmæssige betænkeligheder, når medlemmerne af de to nævn er orienteret. Noget andet er, at problemet i denne sag opstår, fordi VVM-tilladelsen er meddelt efter den tidligere bestemmelse i planlovens § 11 g som anført i kommentaren til **MRF 2022.100 Mfk**.

Afgørelse i klagesag om Jammerbugt Kommunes endelige vedtagelse af lokalplan nr. 16-001 med tilhørende miljørapport og sammenfattende redegørelse

19/00749

Jammerbugt Kommune vedtog den 27. september 2018 endeligt lokalplan nr. 16-001, Vindmøller ved Nørre Økse Sø, med tilhørende miljørapport og sammenfattende redegørelse.

En gruppe beboere i området har klaget over planvedtagelsen og miljøvurderingen.

I denne afgørelse har Planklagenævnet behandlet følgende spørgsmål:

- Om planhabitatbekendtgørelsens regler om bilag IV-arter er overholdt i forhold til påvirkning af flagermus.
- Om miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering er opfyldt i forhold til støj, opstillingsmønster, visualiseringer, sundhed skyggekast, materielle goder, isnedfald, fugle, dyr i øvrigt og udskydelse af vurderinger.
- Om proceduren er foregået i overensstemmelse med miljøvurderingslovens og planlovens regler om høring.
- Om miljøvurderingslovens krav til en sammenfattende redegørelse er opfyldt.

Planklagenævnet kan ikke behandle de øvrige klagepunkter i sagen.

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten og den sammenfattende redegørelse.

Planklagenævnet kan desuden ikke give medhold i klagen over vedtagelsen af lokalplan 16-001, Vindmøller ved Nørre Økse Sø.

Det betyder, at lokalplanen og miljørapporten fortsat gælder.

Indhold

1. Sagens oplysninger 4
  - 1.1. Området og plangrundlaget 4
  - 1.2. Klagen og bemærkningerne hertil 5
2. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse. 6

- 2.1. Planklagenævnets kompetence og prøvelse. 6
  - 2.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence. 6
  - 2.1.2. Forhold, som ikke behandles. 6
  - 2.1.3. Miljøvurderingslov, som sagen er behandlet efter 7
- 2.2. Påvirkning af bilag IV-arter (flagermus) 7
  - 2.2.1. Klagen. 7
  - 2.2.2. Generelt om bilag IV-arter i forbindelse med miljøvurderinger og planvedtagelser 8
  - 2.2.3. Beskadigelse af yngle- og rasteområder 9
  - 2.2.4. Generelt om driftsstop. 11
  - 2.2.5. Krav til tilvejebringelsen af oplysninger om bilag IV-arter 12
  - 2.2.6. Kommunens undersøgelser og vurderinger 13
  - 2.2.7. Planklagenævnets vurdering. 17
- 2.3. Kommunens miljøvurdering i øvrigt 19
  - 2.3.1. Miljøvurderingsloven generelt 19
  - 2.3.2. Indhold af miljørapporten. 19
  - 2.3.3. Manglende strategisk miljøvurdering af bekendtgørelse. 20
  - 2.3.4. Støj 20
  - 2.3.5. Opstillingsmønster 27
  - 2.3.6. Visualiseringer 28
  - 2.3.7. Sundhed. 30
  - 2.3.8. Skyggekast 32
  - 2.3.9. Materielle goder 33
  - 2.3.10. Isnedfald. 34
  - 2.3.11. Fugle. 35
  - 2.3.12. Påvirkning af dyr i øvrigt 37
  - 2.3.13. Udskydelse af vurderinger 39
- 2.4. Inddragelse af offentligheden. 40
  - 2.4.1. Klagen. 40
  - 2.4.2. Generelt om inddragelse af offentligheden. 40
  - 2.4.3. Planklagenævnets vurdering. 42

Miljørapporten. 42

2.5. Sammenfattende redegørelse. 44

2.5.1. Klagen. 44

2.5.2. Generelt om den sammenfattende redegørelse. 45

2.5.3. Planklagenævnets vurdering. 45

3. Afsluttende bemærkninger 46

1. Sagens oplysninger

1.1. Området og plangrundlaget

Området

Sagen vedrører lokalplan nr. 16-001, Vindmøller ved Nørre Økse Sø (https://dokument.plandata.dk/20_3287146_1538573846726.pdf).[1]

Planområdet ligger i landzone nordøst for Brovst og nordvest for Halvrømmen. Området er fladt og består hovedsagligt af dyrkede marker. Ca. 650 m nord for nærmeste planlagte mølle ligger flere søer, mindre udyrkede arealer og ejendomme omgivet af store træer, og knap 600 m syd for nærmeste mølle ligger en ejendom omkranset af et mindre skovområde med flere søer, og fra naturområderne og ud mod de to østligste vindmøller ses et læhegn med beplantning.

Området, herunder placeringen i forhold til nærliggende ejendomme med store træer og søer, kan ses af bilag 1, billede nr. 1.

I – og umiddelbart omkring planområdet – findes en eksisterende vindmøllepark med 23 møller på op til 70 m. Det fremgår af lokalplanens redegørelse (s. 10) og miljørapporten (s. 6), at disse vindmøller nedtages ved realisering af lokalplanen.

Det vedtagne plangrundlag

Lokalplanen muliggør opstilling af i alt 11 vindmøller med en totalhøjde på maksimalt 150 m med tilhørende transformerstation. Lokalplanområdet kan ses af bilag 1, billede nr. 2.

I forbindelse med planvedtagelsen er der udarbejdet:

- Samlet miljørapport og VVM-redegørelse, dateret november 2016 (herefter benævnt *miljørapporten*).
- Sammenfattende redegørelse med bilag efter miljøvurderingsloven, dateret august 2018.
- Notat fra en biolog om flagermusforekomster ved Nørre Økse Sø, dateret november 2016.

- En beregning af normal støj ved vindmølletypen Vestas V117, dateret 13. september 2016.
- En beregning af lavfrekvent støj ved vindmølletypen Vestas V117, dateret 13. september 2016.
- En beregning af normal støj ved vindmølletypen Vestas V126, dateret 26. oktober 2016.
- En beregning af lavfrekvent støj ved vindmølletypen Vestas V126, dateret 26. oktober 2016.
- En beregning af normal støj ved vindmølletypen Siemens SWT-130, dateret 28. oktober 2016.
- En beregning af lavfrekvent støj ved vindmølletypen Siemens SWT-130, dateret 28. oktober 2016.

Derudover er der efter planvedtagelsen udarbejdet følgende:

- Et notat fra en biolog om flagermusforekomster ved Nørre Økse Sø, dateret november 2019.
- En beregning af normal støj V126, dateret 5. oktober 2020. Rapporten omfatter en beregning af normalstøj hos flere ejendomme, der ikke var medtaget i miljørapporten.
- En beregning af normal støj SWT-130, dateret 5. oktober 2020. Rapporten omfatter en beregning af normalstøj hos flere ejendomme, der ikke var medtaget i miljørapporten.
- En beregning af lavfrekvent støj V126, dateret 5. oktober 2020. Rapporten omfatter en beregning af lavfrekvent støj hos flere ejendomme, der ikke var medtaget i miljørapporten.
- En beregning af lavfrekvent støj SWT-130, dateret 5. oktober 2020. Rapporten omfatter en beregning af lavfrekvent støj hos flere ejendomme, der ikke var medtaget i miljørapporten.
- Beregninger af normal støj for ejendommene på [A1], [A2], [A3] og [A4] ved vindmøller af typen Vestas V126, dateret 23. december 2021. Beregningerne omfatter ikke hver ejendoms egen husstandsmølle.
- Beregninger af lavfrekvent støj for ejendommene på [A1], [A2], [A3] og [A4] ved vindmøller af typen Vestas V126, dateret 23. december 2021. Beregningerne omfatter ikke hver ejendoms egen husstandsmølle.
- Beregninger af normal støj for ejendommene på [A1], [A2], [A3] og [A4] ved vindmøller af typen Siemens SWT-130, dateret 23. december 2021. Beregningerne omfatter ikke hver ejendoms egen husstandsmølle.
- Beregninger af lavfrekvent støj for ejendommene på [A1], [A2], [A3] og [A4] ved vindmøller af typen Siemens SWT-130, dateret 23. december 2021. Beregningerne omfatter ikke hver ejendoms egen husstandsmølle.

1.2. Klagen og bemærkningerne hertil

I sagen indgår følgende materiale fra klageren: Klagen af 31. oktober 2018 samt yderligere bemærkninger af 21. juni 2019, 25. november 2019, 2. december 2020, 23. juni 2021, 12. december 2021, 15. december 2021 og 12. januar 2022. Herunder er der modtaget en række bilag.

Kommunen er kommet med bemærkninger til klagen den 29. januar 2019, 11. oktober 2019, 23. november 2021, 8. december 2021, 21. december 2021, 3. januar 2022 og 11. januar 2022.

Derudover er bygherren kommet med bemærkninger til klagesagen den 10. januar 2022.

Planklagenævnet modtog klagen fra kommunen den 29. januar 2019.

Klagen og bemærkningerne er i deres helhed indgået i sagsbehandlingen. De enkelte klagepunkter er kort gengivet nedenfor under afsnit 2.

Klageren har også klaget over kommunens afgørelse om VVM-tilladelse til projektet. Sagen behandles af Miljø- og Fødevareklagenævnet.

2. Planklagenævnets bemærkninger og afgørelse

2.1. Planklagenævnets kompetence og prøvelse

2.1.1. Generelt om Planklagenævnets kompetence

Afgørelser efter miljøvurderingsloven kan påklages efter de klageregler, der var fastsat i den lovgivning, som planen eller programmet var udarbejdet i henhold til, jf. § 16, stk. 1, i den bekendtgørelse af lov om miljøvurdering, som gælder for behandlingen af denne sag, jf. afsnit 2.1.3.

Den plan, der er klaget over i denne sag, er udarbejdet i henhold til planloven, og miljøvurderingen kunne derfor påklages til Planklagenævnet.

Planklagenævnet kan alene tage stilling til retlige spørgsmål i forbindelse med en kommunes afgørelser efter planloven, jf. § 58, stk. 1, nr. 3, i planloven.[2]

Retlige spørgsmål omfatter alle spørgsmål om lovligheden eller gyldigheden af trufne afgørelser, herunder fortolkning eller forståelse af lovbestemmelser samt overholdelse af almindelige forvaltningsretlige grundsætninger.

Det er ikke et retligt spørgsmål, om en plans indhold er hensigtsmæssigt. Endvidere fastlægger miljøvurderingsloven ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger følger af anden lovgivning.

2.1.2. Forhold, som ikke behandles

VVM-tilladelsen

Klagerne anfører en række klagepunkter vedrørende kommunens VVM-tilladelse samt kommunens forlængelse af denne. Planklagenævnet har ikke kompetence til at behandle disse klagepunkter, da rette klageinstans for så vidt angår VVM-tilladelsen, er Miljø- og Fødevareklagenævnet, jf. miljøvurderingslovens § 49.

Planklagenævnet afviser derfor at behandle disse klagepunkter.

Efterfølgende forhold

Det er i klagesagen anført, at mølletypen er ændret efter vedtagelse af planen, uden at der er foretaget fornyet miljøvurdering eller høring.

Dette er imidlertid ikke omfattet af den afgørelse, der er klaget over. Planklagenævnet kan alene tage stilling til den afgørelse, som er påklaget. Det forhold, at mølletypen måtte være ændret efter planvedtagelsen, har ikke betydning for gyldigheden af lokalplanen, og nævnet afviser derfor at behandle spørgsmålet.

Såfremt klageren mener, at der er etableret forhold i strid med lokalplanen, vil dette i stedet kunne påklages i forbindelse med en senere byggetilladelse. En byggetilladelse opfattes således som udgangspunkt som en afgørelse om, at det ansøgte er i overensstemmelse med en eventuel lokalplan for området, medmindre der samtidig gives dispensation.

Nævnet henviser dog til denne afgørelses afsnit 2.4.11, hvor valg af mølletype er nærmere behandlet.

2.1.3. Miljøvurderingslov, som sagen er behandlet efter

Ved klage over afgørelser, som er truffet før den 16. maj 2017, finder bestemmelserne i den tidligere miljøvurderingslov fortsat anvendelse, jf. § 57, stk. 2, i den nugældende miljøvurderingslov. Planklagenævnet antager, at det samme gør sig gældende for miljøvurdering af planer, som var under tilvejebringelse før lovens ikrafttræden, selvom den endelige planvedtagelse sker efter lovens ikrafttræden, jf. § 57, stk. 3, i den nugældende miljøvurderingslov.

Da den påklagede plan var under tilvejebringelse før 16. maj 2017, har Planklagenævnet behandlet klagepunkterne i denne klagesag efter den bekendtgørelse af miljøvurderingsloven, som blev udstedt i 2015.[3]

2.2. Påvirkning af bilag IV-arter (flagermus)

2.2.1. Klagen

Klageren anfører, at antallet af flagermus ifølge beboere i området er steget betydeligt de senere år, hvorfor der bør igangsættes nye undersøgelser. Klageren anfører endvidere, at undersøgelserne bør udføres efter anvisningerne i notat fra Aarhus Universitet, DCE, "Beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger" (herefter kaldet DCE-notatet).[4]

2.2.2. Generelt om bilag IV-arter i forbindelse med miljøvurderinger og planvedtagelser

Der er i habitatdirektivet[5] fastsat regler om beskyttelse af bestemte dyre- og plantearter (bilag IV-arter).

For dyrearter nævnt i habitatdirektivets bilag IV, litra a, er der bl.a. forbud mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- eller rasteområder, jf. artikel 12, stk. 1, litra d. Beskyttelsen er generel og vedrører ikke kun særligt udpegede områder. Beskyttelsen omfatter desuden både forsætlig og uforsætlig beskadigelse og ødelæggelse.

Herudover gælder der efter habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a og b et forbud mod henholdsvis forsætlig drab og forstyrrelse af bilag IV-arter. Disse dele af habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, er i dansk ret gennemført ved en række umiddelbare forbud, hvor Miljøstyrelsen har kompetence til at meddele dispensation under særlige betingelser.

Alle arter af flagermus er oplistet i habitatdirektivets bilag IV.

Habitatdirektivet er implementeret i dansk ret i flere regelsæt, bl.a. planhabitatbekendtgørelsen fra 2016.[6]

Det følger af bekendtgørelsens § 7, stk. 2, at et planforslag ikke kan vedtages, hvis gennemførelse af planen kan beskadige eller ødelægge yngle- eller rasteområder i det naturlige udbredelsesområde for de dyrearter, der er optaget i habitatdirektivets bilag IV, litra a. Vurderingen heraf skal fremgå af redegørelsen til planforslaget, jf. § 7, stk. 3 i bekendtgørelsen.

Bestemmelsen i § 7 kan dog fraviges i særlige tilfælde, såfremt betingelserne i bekendtgørelsens § 8 er opfyldt. Der skal ifølge § 8, stk. 3, indhentes en udtalelse fra erhvervs- og vækstministeren (nu indenrigs- og boligministeren) og fra styrelsen for vand og naturforvaltning (nu Miljøstyrelsen), førend der træffes afgørelse om fravigelse.

En miljøvurdering skal indeholde oplysninger om bl.a. den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på spørgsmål som den biologiske mangfoldighed, fauna og flora, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2, jf. bilag 1, litra f, og en miljøvurdering skal således også indeholde oplysninger herom, hvis gennemførelse af planen kan beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder for bilag IV-arter.

Planklagenævnet finder som følge af habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a og b, at det i forbindelse med en miljøvurdering af en plan efter omstændighederne også skal inddrages, om realiseringen af planen vil medføre forsætlig drab af bilag IV-arter eller forsætlig forstyrrelse af sådanne arter, i særdeleshed i perioder, hvor dyrene yngler, udviser yngelpleje, overvintrer eller vandrer. Dette gælder uanset, at det planlagte ikke ligger i eller ved yngle- eller rasteområder eller et habitatområde med disse arter på udpegningsgrundlaget.

Med "forsætlig" menes ifølge EU-domstolen, at den, som forårsager drabet eller forstyrrelsen, har villet dræbe eller forstyrre en enhed af den beskyttede dyreart, eller i det mindste har accepteret muligheden for et sådant drab eller forstyrrelse.[7] Selvom EU-domstolen har knyttet sidstnævnte forudsætning til anlæg og aktiviteter, der har en klar kobling til drab eller forstyrrelse, herunder rydning af skov, kan det ikke udelukkes, at der også i forhold til vindmøller og andre anlæg, kan anses for at være en accept af muligheden for drab eller forstyrrelse. Domstolen har i øvrigt understreget, at forbuddet i artikel 12, stk. 1, litra a-c, ikke kun gælder, hvis der foreligger en risiko for, at artens bevaringsstatus påvirkes negativt.[8] Det er dog uklart, hvor stor en påvirkning, der skal til for at udløse forbuddet i artikel 12, stk. 1, litra a. Domstolen har således udtalt, at det bredere anvendelsesområde for artikel 12, stk. 1, litra d, til ikke-forsætlige handlinger er udtryk for, at yngle- og rasteområder tillægges en højere grad af beskyttelse mod beskadigelse eller ødelæggelse.[9]

Planklagenævnet finder i lyset af ovenstående, at en miljørapport for vindmøller, som opføres på et sted, hvor der kan forekomme flagermus, skal indeholde oplysninger om, hvorvidt der forventes at kunne forekomme drab af flagermus, jf. habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a, og artsfredningsbekendtgørelsens § 10.[10]

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at hvis der er tale om, at planen medfører drab af flagermus på en måde og i et omfang, der er i strid med habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a, og artsfredningsbekendtgørelsens § 10, forudsætter realiseringen af planen en dispensation fra Miljøstyrelsen, jf. artsfredningsbekendtgørelsens § 12.

2.2.3. Beskadigelse af yngle- og rasteområder

Det fremgår af vejledningen til habitatbekendtgørelsen, at yngle- eller rasteområder kan bestå af flere lokaliteter, der tjener som levesteder for den samme bestand. En bredere økologisk forståelse af yngle- og rasteområder giver mulighed for en mere fleksibel tilgang i områder med især mere udbredte bilag IV-arter.[11]

Forudsætningen er, at den økologiske funktionalitet af et yngle- eller rasteområde for bilag IV-arter opretholdes på mindst samme niveau som hidtil.

Nogle arter er organiseret i delbestande, som står i forbindelse med hinanden gennem udvandring og indvandring, og som benytter et netværk af levesteder over tid og rum (eksempelvis padder og flagermus). Netværket kan ses som et samlet yngle- eller rasteområde for samlingen af delbestande, som står i forbindelse med hinanden. De enkelte lokaliteter har hver især betydning for bestanden. Nogle vil ofte have mere betydning end andre. En skade på et levested et sted i netværket kan muligvis afværges ved at fremme kvaliteten eller udstrækningen af levestederne andetsteds i netværket.

Det kan eksempelvis efter en konkret vurdering accepteres at nedlægge et vandhul, hvis der inden for bestandens netværk etableres en eller flere nye vandhuller eller andre naturtyper, som samlet set sikrer, at den økologiske funktionalitet af den lokale bestands yngle- eller rasteområde opretholdes på samme niveau som før nedlæggelsen af vandhullet (afværgeforanstaltninger). Det kan i mange tilfælde også være muligt at forbedre kvaliteten af et nuværende yngle- eller rasteområde, f.eks. ved at rense et "dårligt" vandhul op, fjerne vegetation, der skygger for vandfladen, udlægge mere dødt ved, forbedre ledelinjer m.m.[12]

Generelt bør man først søge at tilpasse en plan, så man i videst muligt omfang undgår at skade den økologiske funktionalitet, før man tyr til at afværge skader gennem afværgeforanstaltninger. Det kan f.eks. dreje sig om, at man justerer et vejtracés forløb så meget som overhovedet muligt under hensyntagen til andre interesser, før man indbygger afværgeforanstaltninger.[13]

Habitatdirektivet er også implementeret i dansk ret ved naturbeskyttelseslovens § 29 a, som blev vedtaget i 2009. Af forarbejderne til denne bestemmelse fremgår bl.a. følgende:

Et yngle- eller rasteområde forstås som en samling af lokaliteter, hvor en bestand af en art yngler eller raster, og ikke som hver enkelt lokalitet eller forekomst, medmindre der ikke er økologisk sammenhæng med andre lokaliteter eller forekomster. Ofte vil de enkelte lokaliteter i et sådant "netværk" af lokaliteter, der udgør et yngle- eller rasteområde, indbyrdes supplere hinanden i at opretholde bestanden. Betydningen af de enkelte lokaliteter i netværket kan afhænge af bestandens tæthed og spredningsmuligheder. Ved at opretholde den samlede økologiske funktionalitet i et område for en bestand af en art, anses direktivkravet for opfyldt. Opretholdelse af den økologiske funktionalitet betyder, at det vil være muligt inden for rammerne af direktivet at nedlægge/beskadige en lokalitet, hvis dette modsvares af forbedringer et andet sted i samme økologiske netværk.

[...]

Formålet med forbuddet er at bidrage til at sikre arternes eller bestandenes bevaringsstatus i overensstemmelse med direktivets formål. Forbuddet kan således betragtes som overholdt, hvis yngle- eller rasteområder og bestande opretholdes på samme niveau som hidtil, og den økologiske funktionalitet af områderne opretholdes. Der er ikke en direkte forpligtelse til effektivt at forbedre bevaringsstatus.

I forhold til spørgsmålet om, hvorvidt der sker en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder, er det imidlertid ikke afgørende, hvor mange enheder af den berørte art, der findes i det pågældende område. Det er heller ikke et krav, at der er risiko for, at den berørte arts bevaringsstatus forringes.[14]

Forbuddet i planhabitatbekendtgørelsens § 7, stk. 2, mod beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder retter sig navnlig mod planer, som kan medføre beskadigelse eller ødelæggelse af de konkrete lokaliteter, hvor bilag IV-arterne yngler eller raster. I forhold til flagermus gælder det f.eks. fældning af træer eller nedrivning af bygninger, som benyttes af flagermusene som yngle- eller rastelokalitet.

Desuden har ledelinjer en meget stor betydning for flere arter af flagermus, som bevæger sig gennem landskabet ved hjælp af ekkolokalisering. Ledelinjer anses ikke i sig selv for yngle- eller rasteområder. Ledelinjer, som findes i umiddelbar nærhed af en konkret yngle- eller rastelokalitet, benyttes imidlertid ofte af flagermus som "korridor" fra lokaliteten og ud til de fourageringsområder, som flagermusene benytter sig af.

Hvis der placeres en vindmølle ved eller i umiddelbar nærhed af en konkret yngle- eller rastelokalitet eller i forlængelse af en ledelinje i tilknytning til yngle- og rastelokalitet, kan den forhøjede risiko for kollision og barotraumer[15] reelt indebære, at lokaliteten ikke længere er egnet som yngle- og raste-lokalitet, hvilket kan medføre, at den økologiske funktionalitet for det pågældende yngle- og rasteområde for flagermus ikke kan opretholdes.

2.2.4. Generelt om driftsstop

Forvaltningsplanen for flagermus oplister på s. 31 mulige afværgeforanstaltninger i forhold til vindmøller, hvoraf følgende er angivet, i forhold til drifts-stop:[16]

Den eneste sikre metode til at undgå drab af flagermus i flagermusrige områder er at slukke for vindmøllerne ved lave vindhastigheder (under ca. 5-6 m/sek.). I de perioder hvor de store insektansamlinger forekommer (dvs. om natten i perioden ca. 15. juli til ca. 15. oktober). Det har nemlig vist sig at møllerne kun samler insekter omkring sig og på sig, ved lave vindhastigheder. Ved højere vindhastigheder blæser insekterne væk. I USA har man som resultat af en retssag pålagt vindmølleejerne at slukke for møllerne efter retningslinjer, der ligner ovenstående.

I DCE-notatet fremgår bl.a. følgende omkring muligheden for driftsstop:[17]

Ved landbaserede vindmøller sker de fleste flagermusdrab i sensommeren og først på efteråret på lune nætter uden nedbør med rolige vindforhold, hvor energiproduktionen er lav (Arnett m.fl. 2015, EUROBATS 2015). Stop af vindmøller er den eneste tilnærmelsesvis effektive og operationelle metode

til at reducere risikoen for flagermusdrab (Baerwald m.fl. 2009, Arnett m.fl. 2011). Det er formentlig ud fra disse observationer Naturstyrelsen (NST) definerede en periode og forholdene for eventuelle driftsstop af vindmøller i forvaltningsplanen.

Jo længere periode med driftsstop, jo højere cut-in-vindhastighed, jo lavere temperatur, jo bedre beskyttelse af flagermusene. Den af NST skitserede periode og vejrforhold for driftsstop af vindmøller er ikke dækkende for alle perioder og vejrforhold, hvor der sker flagermusdrab ved møllerne. Hvorvidt perioden er tilstrækkelig for at beskytte alle lokale, nationale og internationale bestandes status i forhold til effekter på kort sigt eller kumulative effekter på lang sigt kan ikke vurderes ud fra den begrænsede kvantitative viden man har om bestandsudviklingen og -dynamikken i de forskellige flagermusarter (Rydell m.fl. 2011, Frick m.fl. 2017, Voigt m.fl. 2012, 2015).[18]

[...]

Hvilke perioder som de enkelte vindmøller bør være underlagt driftsstop i, afhænger af om møllerne er opstillet i og nær yngleområder, trækruter eller vinterraststeder. I forhold til trækruterne gælder dette både for landbaserede, kystnære og offshore vindmøller.[19]

2.2.5. Krav til tilvejebringelsen af oplysninger om bilag IV-arter

Spørgsmålet om, i hvilket omfang der skal foretages en nærmere undersøgelse af, om et område er et naturligt udbredelsesområde for en beskyttet art efter habitatdirektivets bilag IV, er ikke reguleret. Spørgsmålet om, i hvilket omfang en myndighed generelt er forpligtet til at foretage konkrete undersøgelser af bilag IV-arters forekomst og omfanget af disse, er heller ikke reguleret.

En eventuel undersøgelsespligt og det potentielle omfang af denne, afhænger således af lovgivningen om bilag IV-arter og de ulovbestemte forvaltningsretlige principper, herunder officialprincippet (undersøgelsesprincippet), som kommunen skal påse overholdt. Kravene til forvaltningens sagsoplysning angår tilvejebringelsen af et fyldestgørende grundlag for afgørelsen. Kravene til oplysning af faktum kan ikke præciseres generelt og er i vid udstrækning af skønsmæssig karakter.

I sager om vurdering af bilag IV-arter kan der foretages en indledende vurdering (en slags "screening") af, om de konkrete aktiviteter, en plan giver mulighed for, vil kunne beskadige eller ødelægge yngle- og rasteområder. Dette kan ske ud fra en faglig viden om arternes overordnede fordeling, levevis og levesteder. I de situationer, hvor den indledende vurdering viser, at bilag IV-arter kan påvirkes, skal kommunen belyse sagen nærmere for at vurdere, om yngle- og rasteområder bliver beskadiget eller ødelagt eller forskellige livsstadier af bilag IV-planter bliver ødelagt.[20]

Det antages desuden, at jo mere udbredte arterne er, desto større er sandsynligheden for, at der skal tages højde for dem i forbindelse med bl.a. planer. Det drejer sig f.eks. om spidssnudet frø, stor vandsalamander, flere arter af flagermus og odder.[21]

Der kan ikke fastlægges entydige kriterier for omfanget og karakteren af de oplysninger, der er nødvendige. Det afhænger af den konkrete situation. Der kan bl.a. i tilfælde af ældre oplysninger være behov for at vurdere, om oplysningerne skal opdateres for at afgøre, om arten rent faktisk fortsat forekommer i de berørte områder. Der kan ikke fastsættes præcise

kriterier for, hvornår oplysninger er for gamle, da arterne er meget forskellige, ligesom den naturlige udvikling (f.eks. tilgroning) af et område kan have betydning for, om en art er til stede.[22]

2.2.6. Kommunens undersøgelser og vurderinger

Flagermusundersøgelser

Det fremgår af sagen, at der er udført to flagermusundersøgelser i henholdsvis 2016 og 2019.

Resultaterne af undersøgelsen fra 2016 er samlet i et notat: *Flagermusforekomster ved Nørre Økse Sø 2016*, dateret november 2016 (herefter benævnt: *flagermusundersøgelsen fra 2016*).

Resultaterne af undersøgelsen fra 2019 er samlet i et notat: *Flagermusforekomster ved Nørre Økse Sø 2019*, dateret oktober 2019 (herefter benævnt: *flagermusundersøgelsen fra 2019*).

Flagermusundersøgelsen fra 2016

Det fremgår af notatet (s. 4), sammenholdt med kortene i rapporten og listerne over flagermusoptagelser, at forekomsten af flagermus i området blev undersøgt i følgende perioder:

- Nætterne fra den 19. juli til den 26. juli 2016 med 4 stationære flagermusdetektorer og gennemgang med håndholdt flagermusdetektor den 26. juli 2016 (yngleperioden).
- Om natten den 26. juli 2016 blev der eftersøgt aktive flagermus ved hjælp af en håndholdt flagermusdetektor. Der blev lyttet efter flagermus i 15 minutter ved hver bygning.
- Nætterne den 16. august til den 23. august 2016 med 4 stationære flagermusdetektorer (efterårsperioden).

Undersøgelsesområdet kan ses af bilag 1, billede nr. 5. Flagermusregistreringer for de to perioder kan ses af bilag 1, billede nr. 6.

Det fremgår af flagermusundersøgelsen (s. 4), at ultralydsoptagelserne blev gemt som ukomprimerede wav-filer, og at sonogrammer af de indsamlede lydfiler efterfølgende blev analyseret ved hjælp af programmet Kaleidoscope. Videre fremgår det, at antallet af registreringer giver et billede af flagermusaktiviteten i området, men er ikke et direkte mål for antallet af individer i området.

Det fremgår i forlængelse heraf (s. 4-5), at der i juli blev registreret 1.909 flagermus, og at der i august blev registreret 1.549 flagermus. Der blev i begge perioder registreret 6 arter af flagermus. Der blev registreret flest flagermus ved levende hegn og vandhuller, mens der var meget lavere aktivitet i det åbne agerland. Det fremgår endvidere, at der ikke blev registreret flagermus under den aktive eftersøgning med håndholdt flagermusdetektor i juli, og at der derved ikke blev fundet nogen tegn på kolonier inden for projektområdet. Det fremgår dog også, at mulige (sommer)kvarterer i de omkringliggende ejendomme/gårde for de arter, der holder til i bygninger, ikke kunne udelukkes.

Desuden fremgår det af undersøgelsen (s. 9), at det, for at mindske kollisionsrisikoen for flagermus, anbefales, at de levende hegn i nærheden af lokalplanforslagets møller M4, M5 og M15[23] fjernes. Det konkluderes, at såfremt de levende hegn, der kan virke som ledelinjer for flagermus, fjernes, forventes der ikke at være en øget risiko for flagermuskollisioner ved disse møller.

Endelig fremgår det (s. 9), at det anbefales at lave en monitoring af flagermusaktiviteten omkring mølle M4, M5, M12[24] og M15 i det første driftsår for at klarlægge døgn- og årsvariationen af flagermusenes aktivitetsniveau, og hvordan denne hænger sammen med vejrforhold, samt om fjernelsen af de levende hegn har resulteret i lav flagermusaktivitet, og om flagermusene benytter området omkring mølle M12 til fouragering i betydeligt antal. Det fremgår endvidere, at en sådan monitoring vil klarlægge, om møllerne kan udgøre en risiko for flagermusene i området, selvom der er foretaget passende afværgeforanstaltninger. Hvis dette er tilfældet, vil monitoringen kunne danne grundlag for et driftsstop af disse fire vindmøller i kritiske perioder, hvor der er mange flagermus omkring møllerne. Dette vil typisk være på nætter med lav vind i flagermusenes aktivitetsperiode, men driftsstoppet af møllerne skal baseres på den anbefalede monitoring omkring de aktuelle møller. Det konkluderes, at driftsstop vil reducere risikoen for flagermuskollisioner til et acceptabelt niveau, hvis kollisioner viser sig at være et reelt problem for området flagermus.

Flagermusundersøgelsen fra 2019

Det fremgår indledningsvist af flagermusundersøgelsen (s. 2), at formålet med undersøgelsen var at skabe et solidt referencemateriale i forhold til VVM-tilladelsens vilkår om monitorering af flagermusaktiviteten det første driftsår ved vindmølle 3, 4 og 11.

Det fremgår af undersøgelsen (s. 2-3), sammenholdt med kortene i rapporten og listerne over flagermusoptagelser, at forekomst af flagermus blev undersøgt i følgende perioder:

- Nætterne fra den 22. juni til den 26. juni 2019 og den 2. august til den 6. august med 4 stationære flagermusdetektorer og gennemgang med håndholdt flagermusdetektor den 26. juli 2016 (yngleperioden).
- Nætterne den 22. august til den 26. august og den 13. september til den 17. september med 4 stationære flagermusdetektorer (unge- og træktid).

Undersøgelsesområdet kan ses af bilag 1, billede nr. 7. Flagermusregistreringer for de to perioder kan ses af bilag 1, billede nr. 8 og nr. 9.

Det fremgår af undersøgelsen (s. 4 og 7), at der i de to undersøgelsesperioder i yngleperioden blev registreret henholdsvis 403 og 302 flagermus fordelt på i alt 9 arter. I unge- og træktiden blev der registreret 849 flagermus fordelt på 8 specifikke arter. Det fremgår endvidere, at flagermusene i begge perioder var mest aktive i de første timer efter solnedgang. Derudover fremgår det af undersøgelsen (s. 8), at det levende hegn ved mølle 11 blev gennemgået med håndholdt detektor, hvor der på en time blev foretaget 74 flagermusregistreringer.

Det konkluderes i undersøgelsen (s. 9), at der var meget højere flagermusaktivitet ved det levende hegn end ved møllepositionerne og at den laveste aktivitet blev fundet ved mølle 4, som stod i åbent agerland. Det fremgår, at der tidligere stod et levende hegn nær vindmøllen,

som blev fældet inden undersøgelsen. Ifølge undersøgelsen indikerer dette, at fjernelse af nærliggende levende hegn vil reducere flagermusaktiviteten nær de planlagte møller betydeligt.

Miljørapporten

I miljørapporten (s. 199) gengives resultaterne af en række studier vedrørende risiko for øget dødelighed for flagermus grundet kollision med vindmøller.

Det fremgår af miljørapporten (s. 204-205), at risikoen for kollisioner med vindmøller er særligt relevant for arter, der fouragerer i store højder og/eller som trækker over store afstande, hvilket i flagermusundersøgelsen fra 2016 især omfatter arterne dværg-, pipistrel- brun-, syd- og skimmelflagermus, som alle har en øget risiko for at kolliderer med vindmøllers rotorblade. Det fremgår endvidere, at forekomsten af kritiske arter var størst langs levende hegn og vandhuller, mens der var langt færre registreringer i det åbne agerland. Det konkluderes på den baggrund, at den største kollisionsrisiko for flagermus i området forekommer, hvor vindmøller opstilles nær levende hegn og vandhuller.

Det fremgår endvidere af miljørapporten (s. 205), at de fleste vindmøller opstilles i det åbne agerland, hvorfor de ikke vurderes at resultere i betydelige flagermuskollisioner. Derimod vil de tre vindmøller, der opstilles nær levende hegn, potentielt kunne påvirke områdets bestande af flagermus negativt, især bestandene af dværg- og sydflagermus. Det anbefales derfor, at der foretages passende afværgeforanstaltninger ved disse møller, herunder fjernelse af levende hegn i nærheden af møllerne M4, M5 og M15[25] samt monitorering af flagermusaktiviteten ved disse møller samt mølle M12 i det første driftsår. Det fremgår, at en sådan monitorering vil klarlægge, om møllerne kan udgøre en risiko for flagermusene i området, selvom der er foretaget passende afværgeforanstaltninger. Hvis dette er tilfældet, vil monitoreringen kunne danne grundlag for et driftsstop på de fire vindmøller i kritiske perioder, hvor der er mange flagermus ved møllerne.

Kommunens bemærkninger under klagesagen

Kommunen har på baggrund af Planklagenævnets høringer under klagesagen oplyst, at læhegnet ved mølle 3 og 4 er fjernet i 2018, samt at læhegnet ved den sydøstligste vindmølle (mølle 11) skal ryddes ud til en afstand af 50 m fra møllen for at minimere risikoen for at flagermus ledes direkte hen til møllen via læhegnene. Vilkår om fjernelse af læhegn vil blive stillet senest ved meddelelse af byggetilladelse.

Kommunen har efterfølgende oplyst, at læhegnene udgør funktionelle fourageringsområder og ledelinjer for områdets flagermus, og at de levende hegn, som fældes i forbindelse med planen, derfor vil kunne reducere flagermusenes sprednings- og fourageringsmuligheder i området. Kommunen vurderer, at det er vigtigt, at der opretholdes en ledelinje fra nord til syd for områdets økologiske funktionalitet.

Kommunen har endvidere oplyst, at bygherre frivilligt har valgt at indføre funktionelt driftsstop på de vindmøller, som placeres nær levende hegn (mølle 3, 10 og 11) i henhold til forvaltningsplanen for flagermus. Kommunen vurderer, at fjernelse af de relevante levende

hegn i kombination med driftsstop, kan minimere kollisionsrisikoen for flagermus væsentligt, og at undersøgelsesgrundlaget derfor er tilstrækkeligt til at sikre, at flagermusbestandenes bevaringsstatus i området ikke påvirkes negativt.

2.2.7. Planklagenævnets vurdering

Oplysninger om flagermus

Planklagenævnet finder, at planområdet og de tilgrænsende områder overordnet set udgør et egnet område for flagermus. Nævnet lægger vægt på, at det fremgår af miljørapporten (s. 200), at der ved flagermusundersøgelsen i 2016 blev registreret 6 forskellige arter af flagermus i planområdet og ved søerne nord for planområdet, ligesom der ved undersøgelsen i 2019 blev registreret 9 forskellige arter af flagermus.

Vindmøllerne planlægges desuden opstillet i nærheden af flere søer og mindre skovområder samt ejendomme med bevoksning, som ligger henholdsvis nord og syd for planområdet.

Nævnet finder på baggrund af en samlet vurdering af disse forhold således ikke, at det kan udelukkes, at bebyggelsen og bevoksningen henholdsvis nord og syd for vindmøllerne, udgør yngle- eller rasteområder for flagermus, eller at der i øvrigt lever flagermus i området, som vil kunne gå tabt som følge af kollision med vindmøllerne.

Nævnet lægger i øvrigt vægt på, at de to østligste vindmøller (mølle 10 og 11) opstilles i nærheden af et læhegn, som nævnet finder kan tjene som en central ledelinje for flagermus fra bygningerne og bevoksningen nord for planområdet, og ud til flere egnede fourageringsområder syd for vindmøllerne. Dette understøttes af, at kommunen i sit høringssvar af 8. december 2021 oplyser, at læhegnene er funktionelle fourageringsområder og ledelinjer for områdets flagermus, og at kommunen vurderer, at det er vigtigt, at der opretholdes en ledelinje fra nord til syd for at opretholde områdets økologiske funktionalitet.

Planklagenævnet finder på den baggrund, at det er en retlig mangel ved miljørapporten, at kommunen ikke har foretaget en nærmere undersøgelse af, om der konkret er yngle- og rasteområder i nærheden af planområdet, der vil kunne blive ødelagt eller beskadiget som følge af møllernes placering i forhold til disse potentielle yngle- og rasteområder eller ledelinjer i tilknytning hertil.

Nævnet bemærker i den forbindelse, at kommunen uden fyldestgørende oplysninger om potentielle yngle- eller rasteområder for flagermus, ikke med tilstrækkelig sikkerhed kan udelukke, at fjernelse af større dele af læhegnet ved mølle 10 og 11 vil beskadige den økologiske funktionalitet af de formodede yngle- eller rasteområder for flagermus henholdsvis nordøst og syd for planområdet.

Påvirkning af flagermus

Planklagenævnet finder på baggrund af de foreliggende oplysninger, jf. ovenfor, at vindmøllernes placering i området efter omstændighederne vil kunne påvirke mulige yngle- eller rasteområder nord og syd for vindmøllerne negativt og/eller vil kunne medføre drab i strid habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a og d.

Nævnet konstaterer imidlertid, at Miljø- og Fødevarerklagenævnet i forbindelse med afgørelsen om VVM-tilladelsen til projektet for opstilling af vindmøllerne har fastsat et vilkår om driftsstop på de to østligste vindmøller (mølle 10 og 11), i overensstemmelse med forvaltningsplanen for flagermus, ligesom der er stillet vilkår om, at der ikke må fjernes læhegn ved disse vindmøller.

På den baggrund finder Planklagenævnet ikke, at det bør medføre en ophævelse af plangrundlaget med tilhørende miljørapport, at der ikke forbindelse med vedtagelsen af planerne var foretaget en nærmere vurdering af den konkrete forekomst af yngle- og rasteområder for flagermus. Nævnet lægger vægt på, at der forud for planvedtagelsen var foretaget konkrete undersøgelser og registreringer af flagermus i området, ligesom det var forudsat, at der kunne være behov for afværgende foranstaltninger, herunder i form af driftsstop. Den påvirkning af flagermus i området, planerne ville kunne medføre, må i øvrigt efter nævnets opfattelse anses for tilstrækkeligt reduceret på grund af det fastsatte vilkår om driftsstop til, at vindmøllerne ikke vil medføre en beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for flagermus.

Tilsvarende lægger Planklagenævnet til grund, at risikoen for drab, jf. habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a, som følge af driftsstoppet er reduceret i tilstrækkelig grad.

Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at driftsstop, som fastsættes efter retningslinjerne i forvaltningsplan for flagermus, efter nævnets opfattelse er egnede til at afværge drab af flagermus samt beskadigelse og ødelæggelse af yngle- og rasteområder i relation til habitatdirektivets artikel 12, stk. 1, litra a og d.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at der ved undersøgelser af forekomster af flagermus fortsat bør tages udgangspunkt i forvaltningsplanen for flagermus, uanset at der som anført af klageren er foreslået andre metoder i DCE-notatet.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunkterne.

2.3. Kommunens miljøvurdering i øvrigt

2.3.1. Miljøvurderingsloven generelt

Når en myndighed i medfør af lovgivningen tilvejebringer planer og programmer inden for fysisk planlægning og arealanvendelse, som fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter omfattet af miljøvurderingslovens bilag 3 og 4, skal der efter lovens § 3, stk. 1, nr. 1, udarbejdes en miljøvurdering. Hvis planen fastlægger anvendelsen af mindre områder på lokalt plan eller alene indeholder mindre ændringer i sådanne planer, skal der dog kun gennemføres en miljøvurdering, hvis gennemførelsen af planen må antages at få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. stk. 2.

Der skal endvidere udarbejdes en miljøvurdering af andre planer, som i øvrigt fastlægger rammerne for fremtidige anlægstilladelser til projekter, når myndigheden vurderer, at planen kan få væsentlig indvirkning på miljøet, jf. miljøvurderingslovens § 3, stk. 1, nr. 3. Derudover skal der gennemføres en miljøvurdering, hvis planen kan påvirke et udpeget internationalt naturbeskyttelsesområde væsentligt, jf. lovens § 3, stk. 1, nr. 2.

En miljøvurdering skal gennemføres under udarbejdelsen af planen eller programmet, og inden der træffes beslutning om den endelige godkendelse eller vedtagelse, jf. miljøvurderingslovens § 6, 1. pkt.

2.3.2. Indhold af miljørapporten

Formålet med miljøvurderingsloven er at sikre et højt miljøbeskyttelsesniveau og bidrage til integrationen af miljøhensyn under udarbejdelsen og vedtagelsen af planer og programmer, jf. lovens § 1.

En miljørapport skal fastlægge, beskrive og evaluere den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet af planens gennemførelse og rimelige alternativer under hensyn til planens mål og geografiske anvendelsesområde, jf. § 7, stk. 1. Loven kræver dermed oplysninger, som koncentrerer sig om spørgsmål, der relaterer til planens væsentlige indvirkninger på miljøet. Det er således ikke enhver indvirkning, der skal indgå i miljørapporten og dermed afgrænsningen.

En miljørapport skal indeholde de oplysninger, der er nævnt i bilag 1 til loven, som med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder samt til, hvor detaljeret planen er, hvad den indeholder, og på hvilket trin i et eventuelt planhierarki planen befinder sig, jf. lovens § 7, stk. 2.

2.3.3. Manglende strategisk miljøvurdering af bekendtgørelse

Klagen

Klagerne anfører, at støjbekendtgørelsen[26] på baggrund af nyere praksis fra EU-domstolen må anses for ugyldig, og at kommunen derfor ikke lovligt har kunnet anvende støjgrænserne i miljørapporten. Klageren mener derfor, at der skal udarbejdes en ny miljørapport.

Planklagenævnet forstår klagen således, at klageren mener, at to EU-domme, C-290/15 og C-379/15, sår tvivl om gyldigheden af de afgørelser, der i Danmark er truffet på vindmølleområdet, herunder den påklagede miljørapport og/eller lokalplanen, fordi bekendtgørelsen om støj fra vindmøller må anses for ugyldig, fordi der ikke er gennemført en miljøvurdering af bekendtgørelsen efter SMV-direktivet.

Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet bemærker, at miljøvurderingen ikke er foretaget med hjemmel i bekendtgørelsen om støj fra vindmøller, men efter miljøvurderingsloven. En eventuel ugyldighed af bekendtgørelsen medfører derfor ikke, at miljøvurderingen af den grund bliver ugyldig.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at den nugældende bekendtgørelse om støj fra vindmøller[27] er blevet miljøvurderet, og at dette har ikke givet anledning til ændringer i beregningsprincipper for vindmøller på land eller på grænseværdier.

2.3.4. Støj

Generelt om vurdering af vindmøllestøj i en miljørapport

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og menneskers sundhed samt fauna og materielle goder, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Dette omfatter bl.a. støj fra vindmøller.

Miljørapporten skal kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden og gængse vurderingsmetoder, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2. Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller bestemte beregninger i forhold til støj, eller at disse udføres på en bestemt måde.

Miljøvurderingsloven fastlægger heller ikke grænser for, hvad myndighederne kan beslutte af politiske, økonomiske eller andre grunde, men stiller alene krav til procedurerne og indholdet af grundlaget for beslutningerne forud for vedtagelse af planer omfattet af loven. Begrænsninger i niveauet for tilladelige miljøpåvirkninger, herunder grænseværdier for støj fra vindmøller, følger af anden lovgivning.

De støjgrænseværdier for vindmøller, som fremgik af den dagældende bekendtgørelse om støj fra vindmøller[28], var fastsat ud fra et niveau af støjbelastning, der var vurderet at være miljø- og sundhedsmæssig acceptabelt for mennesker. De beregningsmetoder, som har fundet udtryk i bekendtgørelsen, må desuden betragtes som almindeligt anerkendte, idet disse bygger på metoder, som har været benyttet i en lang årrække, og som løbende er blevet udbygget og præciseret. Det falder uden for nævnets kompetence at vurdere, om disse metoder for beregning støj er rimelige eller hensigtsmæssige.

Hvis en kommune har beregnet de konkrete forventede støjpåvirkninger fra de vindmøller, der planlægges for, ud fra beregningsprincipperne i bekendtgørelsen, og i en miljørapport har sammenholdt disse med de fastsatte støjgrænseværdier for vindmøller, udgør dette derfor et grundlag, som efter nævnets opfattelse er sagligt, relevant og tilstrækkeligt til at understøtte beslutningstagerne i forbindelse med en planvedtagelse, jf. kravene i miljøvurderingsloven. Det er desuden ensartet fra kommune til kommune.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at den nugældende bekendtgørelse om støj fra vindmøller[29] er blevet miljøvurderet, og at dette ikke har givet anledning til ændringer i beregningsprincipper for vindmøller på land eller grænseværdier.

Det fremgår af miljørapporten[30] til den nugældende bekendtgørelse om støj fra vindmøller[31], at studier af forskellige husdyr tyder på, at høje støjniveauer kan medføre stress, således at støjniveauer på 60-75 dB(A) kan føre til øget respiration og hjertefrekvens, øget årvågenhed og mindre tid til græsning.

Klagen vedrørende manglende miljøvurdering af naboejendomme

Klageren anfører, at ejendommene på [A5], [A6] og [A7], 9460 Brovst, ikke har været en del af miljøvurderingen, og at ejendommene ikke længere skal nedlægges, efter der i forbindelse med den endelige vedtagelse af plangrundlaget er udtaget fire møller af projektet.

Planklagenævnets vurdering i forhold til manglende miljøvurdering af naboejendomme

Det fremgår af den endeligt vedtagne lokalplans redegørelse (s. 22), at projektforslaget forudsætter, at 4 ejendomme i og omkring mølleparken opkøbes og nedlægges som boligejendomme, og at alle de beregnede støjniveauer derved ligger under grænseværdierne ved vindhastigheder på både 8 og 6 m/s, hvorfor kravene i vindmøllebekendtgørelsen er overholdt ved samtlige naboer.

Det fremgår imidlertid af redegørelsen til lokalplanforslaget (s. 22), at projektforslaget forudsætter, at 8 ejendomme i og omkring mølleparken opkøbes og nedlægges som boligejendomme, ligesom det af miljørapporten fremgår (s. 22), at der i forbindelse med projektet er lavet købsaftaler med i alt 8 naboejendomme. Ejendommene, der ifølge miljørapporten skal nedlægges, kan ses af bilag 1, billede nr. 4.

Det fremgår af miljørapportens støjkort (s. 39, 41, 43, 45, 47 og 49), at støjbelastningen ved de af klageren nævnte ejendomme overstiger grænseværdierne for normal støj ved vindhastigheder på 6 m/s og 8 m/s.

Planklagenævnet konstaterer endvidere, at de af klageren nævnte ejendomme ikke fremgår af miljørapportens oversigter (s. 38, 40, 42, 44, 46 og 48) over nærliggende ejendomme, ved hvilke støjniveauet er beregnet.

Kommunen har under klagesagen oplyst, at dette skyldes, at miljørapporten forudsætter, at de af klageren nævnte ejendomme nedrives, da de oprindeligt lå for tæt på vindmøllerne i forhold til kravene i bekendtgørelse om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller. [32] Kommunen har i den forbindelse oplyst, at støjberegningerne i miljørapporten er baseret på et planforslag med 15 vindmøller, men at der i forbindelse med den endelige vedtagelse af planen blev udtaget fire vindmøller af planen.

Planklagenævnet lægger således på baggrund af miljørapporten og kommunens oplysninger til grund, at der ikke i forbindelse med planvedtagelsen blev foretaget støjmålinger for så vidt angår de af klageren nævnte ejendomme.

Kommunen har imidlertid efter planvedtagelsen fået udarbejdet nye støjberegninger for normal støj og lavfrekvent støj, som er dateret 5. oktober 2020. Beregningerne tager udgangspunkt i opstilling af i alt 11 vindmøller, og er foretaget for vindmølle typerne Vestas V126 og Siemens SWT-130. Disse beregninger omfatter støjbelastningen ved ejendommene nævnt i klagen.

Det fremgår af beregningerne, at grænseværdierne for normal støj kan overholdes ved de tre ejendomme med en margin på 3,0-5,8 dB ved 6 m/s og 3,4-6,2 dB ved 8 m/s ved opstilling af vindmøller af typen Vestas V126. Ligeledes kan grænseværdierne for normal støj overholdes ved opstilling af vindmøller af typen Siemens SWT-130 med en margin på 0,9-4,9 dB ved 6 m/s og 3,0-6,0 dB ved 8 m/s.

I forhold til lavfrekvent støj fremgår det af beregningerne, at grænseværdierne er overholdt både ved opstilling af vindmøller af typen Vestas V126 og af typen Siemens SWI-130 ved alle naboer, også for de tre adresser, som klageren henviser til.

På den baggrund er det Planklagenævnets vurdering, at miljørapporten ikke lider af sådanne væsentlige mangler som følge af, at miljørapporten ikke indeholder en vurdering af støjpåvirkningen ved de tre ejendomme, som klageren henviser til, at planerne må ophæves af den grund.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

Nævnet bemærker i den forbindelse, at nævnet ikke er afskåret fra at inddrage nye oplysninger i sagen, som tilvejebringes efter afgørelsen er truffet, jf. de almindelige forvaltningsretlige principper om inddragelse af nye forhold i klagesager.[33]

Klagen vedrørende støjbidrag for nye henholdsvis eksisterende vindmøller

Klageren anfører, at kommunen ved en fejl har glemt at medtage støjberegninger fra omkringliggende husstandsvindmøller i miljørapporten, og at miljørapporten derfor ikke kan godtages som beslutningsgrundlag.

Klageren anfører desuden, at ejendommene på [A4] og [A1] er medtaget i beregningerne af lavfrekvent støj af 5. oktober 2020, hvorimod ejendommene på [A2] og [A3] ikke er medtaget i beregningerne, på trods af, at der er opsat husstandsvindmøller på alle ejendommene. Ifølge klageren kan dette indikere, at støjniveauet er for højt ved ejendommene på [A2] og [A3], og at kommunen derfor har undladt at medtage disse i beregningerne.

Planklagenævnets vurdering i forhold til støjbidrag for nye henholdsvis eksisterende vindmøller

Planklagenævnet kan konstatere, at kommunen ikke i de støjberegninger som ligger til grund for miljørapporten, har medtaget de husstandsvindmøller, der er placeret nord for planområdet, i beregningerne af den samlede støjpåvirkning fra vindmøller. Nævnet lægger således til grund, at der inden de første støjberegninger blev foretaget i september 2016, var 4 husstandsvindmøller placeret ved ejendomme nord for planområdet.[34]

Nævnet finder derfor ikke, at reglerne for vurdering af støj i situationer, hvor der i forvejen findes vindmøller i området, er overholdt, hvorfor miljørapportens vurdering i forhold til den samlede støj fra nye og eksisterende vindmøller, ikke er baseret på et tilstrækkeligt grundlag, jf. bekendtgørelse om støj fra vindmøller § 4, stk. 1.

Som nævnt har bygherren efter planvedtagelsen fået udarbejdet nye støjberegninger for normal støj og lavfrekvent støj, som er dateret 5. oktober 2020. Beregningerne tager udgangspunkt i opstilling af i alt 11 vindmøller og er foretaget for vindmølle typerne Vestas V126 og Siemens SWT-130. Nævnet kan konstatere, at der i beregningerne af den samlede støjpåvirkning fra vindmøller i området, jf. bekendtgørelse om støj fra vindmøller § 4, stk. 1, er medtaget fem husstandsvindmøller beliggende nord for projektområdet, herunder husstandsvindmøllerne ved [A2] og [A3].

I forhold til normal støj, fremgår det af beregningerne (s. 2), at grænseværdierne ved ejendommen på [A3] overskrides med 2,9 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s og 3 dB(A) ved 8 m/s for en vindmølle af typen Vestas V126. Ved en vindmølle af typen Siemens SWT-130 overskrides grænseværdierne med 3,1 dB(A) ved en vindhastighed på 6 m/s og 3 dB(A) ved 8 m/s.

Nævnet bemærker dog, at grænseværdierne ifølge beregningerne kan overholdes ved de øvrige naboejendomme.

I forhold til lavfrekvent støj fremgår det af beregningerne, at grænseværdierne er overholdt ved alle naboer. Nævnet bemærker dog, at støjbelastningen fra lavfrekvent støj ved ejendommen på [A2] og [A3] ikke fremgår af beregningerne.

Planklagenævnet finder på den baggrund heller ikke, at støjberegningerne dateret 5. oktober 2020, opfylder kravene i vindmøllebekendtgørelsens § 4, stk. 1 og stk. 2.

Kommunen har imidlertid i forbindelse med klagesagen, som følge af sekretariatets henvendelser, indsendt supplerende støjberegninger dateret 23. december 2021, som omfatter ejendommene på [A2], [A3] og [A4] og ejendommen på [A1], ved hvilke der er opstillet husstands vindmøller. Beregningerne er foretaget med udgangspunkt i samme datasæt, som beregningerne foretaget 5. oktober 2020, dog således, at støjbidrag fra ejendommens egen husstandsmølle er udeladt i beregningerne af den samlede støj for de enkelte ejendomme.

Nævnet bemærker i den sammenhæng, at vindmøllebekendtgørelsens grænseværdier ikke gælder for vindmølle ejerens beboelse, jf. bekendtgørelsens § 4, stk. 3. Det fremgår således også af vejledningen til vindmøllebekendtgørelsen, at man i praksis ved beregning af den samlede støj fra vindmøller ved en bolig kan udelade støjbidragene fra de vindmøller, som beboeren ejer eller er medejer af.[35]

Planklagenævnet lægger på baggrund af ovenstående til grund, at det fremgår af de seneste støjberegninger, at vindmøllebekendtgørelsens grænseværdier for normal støj og lavfrekvent støj er overholdt ved samtlige ejendomme, herunder også [A3].

På den baggrund er det Planklagenævnets opfattelse, at miljørapporten ikke lider af sådanne væsentlige mangler som følge af den manglende inddragelse af støjbidraget fra husstandsmøllerne nord for planområdet, at planerne må ophæves af den grund.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

Klagen i forhold til påvirkning af husdyr

Klageren anfører, at miljørapportens konklusion vedrørende påvirkning af mink er udokumenteret og et forsøg på vildledning, og at det er en mangel ved miljørapporten, at den ikke forholder sig støjpåvirkningen ved andre typer af naboer, som for eksempel dyrehold og erhvervs virksomheder.

Klageren anfører desuden, at påvirkningen på heste i form af lavfrekvent støj, vibrationer og skyggekast ikke er belyst i miljørapporten. Klageren har gjort gældende, at alle dyrearters påvirkning fra møllernes emissioner skal undersøges.

Planklagenævnets vurdering i forhold til påvirkning af husdyr

Støj ved minkfarme er beskrevet i miljørapporten (s. 50), hvor det fremgår, at der er en række minkfarme omkring vindmølleområdet, og at den nærmeste ligger ca. 600 m fra vindmøllerne. Kommunen anfører i den forbindelse, at der er nogle, der mener, at mink lider skade som følge af støjen fra vindmøller, og andre, som mener, at der ikke kan mærkes en effekt på mink med under 100 m til nærmeste vindmølle. Kommunen har også redegjort for, at der ikke er noget videnskabeligt grundlag, som påviser en sammenhæng mellem vindmøller og ringere velfærd hos mink.

Kommunen har desuden i bemærkningerne til klagen oplyst, at hvis der skulle redegøres yderligere for påvirkningen af mink, ville det kræve en grundforskning, som ikke kan anses for indeholdt i kravene til en miljøvurdering.

Særligt i forhold til påvirkningen af heste, har kommunen under klagesagen bemærket, at det af klageren fremsendte ikke indeholder oplysninger om eventuelle påvirkninger på heste fra vindmøller, og at yderligere viden om en sådan mulig effekt ville kræve grundforskning.

Planklagenævnet finder på baggrund af ovenstående, at kommunen i miljørapporten har redegjort tilstrækkeligt for påvirkningen af husdyr i relation til støj, herunder for mink og heste, og at miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering derfor er opfyldt i relation hertil.

Nævnet bemærker i den forbindelse, at en vurdering i en miljørapport skal ske ud fra, hvad der med rimelighed kan forlanges bl.a. med hensyn til aktuel viden.

Nævnet lægger desuden på baggrund af klagerens oplysninger om afstanden til dyrehold i nærheden, til grund, at der er mindst 600 m til de nærmeste dyrehold, som ligger i forbindelse med nabobolig AG, AZ og W. Det fremgår af miljørapporten (s. 36) at støjpåvirkningen ved nabobolig AG, hvor støjpåvirkningen vil være højst, er 41,7 dB(A) ved vindhastigheder på 6 m/s og 43,6 dB(A) ved vindhastigheder på 8 m/s. Dyrene på dyreholdene vil således ikke blive udsat for støj, som overskrider grænseværdierne for mennesker.

Planklagenævnet kan på den baggrund ikke give medhold i klagepunktet.

Klagen over miljørapportens oplysninger om støj i øvrigt

Klageren anfører, at miljørapporten ikke indeholder en vurdering af, hvordan støjen fra vindmøllerne påvirker miljøet, da rapporten ikke forholder sig til støjpåvirkningen af andre typer af naboer end boliger og støjfølsom arealanvendelse, herunder dyrehold og erhvervsvirksomheder. Klageren er desuden uenig i, at støjen fra vindmøllerne kan sammenlignes med støj fra virksomheder og i arbejdsmiljøsammenhænge.

Derudover påpeger klageren, at støjpåvirkningen ikke er belyst ved andre vindhastigheder end 6 m/s og 8 m/s, ligesom der ikke er foretaget en løbende analyse af de statistiske data om vindhastigheder i området.

Planklagenævnets vurdering i forhold til miljørapportens oplysninger om støj

Det fremgår af beregningerne af 5. oktober 2020 og 23. december 2021, at kommunen har vurderet støjpåvirkningen for de nærmeste boliger efter de beregningsmetoder m.v., som fremgår af vindmøllebekendtgørelsen, herunder at støjen skal beregnes ud fra vindhastigheder på henholdsvis 6 og 8 m/s. Nævnet finder ikke, at der efter miljøvurderingsloven er et krav om, at støjpåvirkningen skal vurderes ud fra en løbende analyse af de statistiske data om vindhastigheder i området.

Planklagenævnet konstaterer endvidere, at beregningsresultaterne er sammenholdt med de støjgrænseværdier, som fremgår af bekendtgørelsen, og at det forventes, at grænseværdierne vil kunne overholdes.

Planklagenævnet bemærker, at erhvervsvirksomheder ikke kan betragtes som mere støjfølsomme end boliger, samt at påvirkningen af boliger er vurderet tilstrækkeligt i miljørapporten, hvorfor nævnet ikke finder, at der har været behov for en særskilt vurdering af støjpåvirkningen af virksomheder.

Nævnet finder på den baggrund, at kommunen i miljørapporten i tilstrækkeligt omfang har redegjort for forhold i relation til støj, og at mindstekravene efter miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at det fremgår af miljørapporten (s. 58), at kommunen vil kræve en kontrollerende støjmåling på vindmøllerne, efter de er idriftsat, for at sikre, at støjkravene i bekendtgørelsen er overholdt. Nævnet kan desuden konstatere, at der er indsat et sådant vilkår i VVM-tilladelsen.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.5. Opstillingsmønster

Klagen

Klageren anfører, at kommunen ikke har begrundet, hvorfor det valgte opstillingsmønster opleves som geometrisk let opfattet, set i forhold til landskabet.

Klageren anfører endvidere, at det er en væsentlig mangel, at opstillingsmønsteret ikke er genovervejet efter justeringen af mølleantallet ved den endelige vedtagelse af planen. Det er i den forbindelse anført, at stort set ingen af møllerækkerne er ens, efter fire møller er udtaget af lokalplanen, herunder er der langt større afstand mellem mølle 1 og 3[36] end mellem de øvrige møller. Klageren anfører, at opstillingen herefter ikke kan opfattes som geometrisk let opfattet, men derimod som forstyrrende og rodet.

Generelt om opstillingsmønster

Det fremgik af § 2, stk. 5, i den dagældende bekendtgørelse om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller[37], at vindmøller opstillet i grupper skal opstilles i et i forhold til landskabet let opfattet geometrisk mønster.

Det fremgår af vejledningen om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller,[38] at for grupper med 3 til 4 møller anbefales opstilling i lige rækker. For grupper med 5 eller flere møller anbefales opstilling i lige eller buede rækker. Det fremgår desuden, at ved fastlæggelsen af opstillingsmønsteret for vindmøller i forslaget til en lokalplan må kommunen tage udgangspunkt i såvel det landskab, som møllerne skal opstilles i, som møllernes betydelige fjernvirkning. Kommunalbestyrelsen skal begrunde, hvorfor et opstillingsmønster forventes oplevet geometrisk let opfattet, set i forhold til landskabet – og altså ikke set "oppefra".

Planklagenævnets vurdering i forhold til opstillingsmønsteret

Planklagenævnet finder ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at opstillingsmønstrer i den konkrete sag samlet set fremstår enkelt og let opfatteligt.

Nævnet har lagt vægt på, at det fremgår af miljørapporten (s. 10), at møllerne opstilles i et gridsystem, hvor de indbyrdes afstande mellem møllerne i hver række, og afstanden mellem rækkerne, er ensartede.

Det fremgår endvidere af miljørapporten (s. 20), at planforslagets 15 møller opstilles på fire parallelle omtrentligt nord-syd-gående rækker med henholdsvis 3, 4, 4 og 4 møller i hver række. Møllerne i hver række har en indbyrdes afstand på ca. 480 m, og mellem rækkerne er der en afstand på ca. 650 m.

Herudover har nævnet lagt vægt på, at det i miljørapporten (s. 186) er vurderet, at det store og åbne landskabsrum omkring Nørre Økse Sø er velegnet til opstilling af store møllestrukturer, som naturligt kan passes ind i det flade landbrugslandskab, og at den simple opstilling i et ensartet gridmønster, sammenholdt med den langsomme rotationshastighed, bidrager til, at mølleparken generelt vil stå roligt i landskabet. Videre fremgår det af miljørapporten, at antallet af møllerækker dog betyder, at det fra en del vinkler og udsigtspunkter kan være svært at få et samlet overblik over mølleparken og opstillingsmønsteret.

Planklagenævnet bemærker, at en større ændring af antallet af vindmøller efter omstændighederne kan udløse en pligt til at foretage en ny miljøvurdering eller udarbejde et tillæg til miljøvurderingen.

Nævnet finder dog ikke i den konkrete sag grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at miljørapporten er dækkende for den endeligt vedtagne lokalplan i forhold til opstillingsmønstrer. Nævnet har lagt vægt på, at vindmøllerne fortsat er placeret på fire parallelle omtrentligt nord-syd-gående rækker, men med henholdsvis 2, 4, 3 og 2 møller i hver række, og at afstanden mellem rækkerne er ensartet.

Nævnet bemærker, at der som følge af ændringen er en større afstand mellem mølle 1 og 2 end i planforslaget, men at det er nævnets vurdering, at dette ikke medfører sådanne ændringer af miljøpåvirkningerne, at der skal udarbejdes en ny miljørapport. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at det under alle omstændigheder er vurderet i miljørapporten, at det fra flere vinkler og udsigtspunkter kan være svært at få et samlet overblik over mølleparken og opstillingsmønsteret.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunkterne.

2.3.6. Visualiseringer

Klagen

Klageren anfører, at ejendommene på [A5], [A6] og [A7], 9460 Brovst, ikke har været en del af miljøvurderingen, og at ejendommene ikke længere skal nedlægges, efter der i forbindelse med den endelige vedtagelse af plangrundlaget er udtaget fire møller af projektet. Dette gælder ifølge klageren alle punkter i miljøvurderingen.

Planklagenævnet har bl.a. forstået dette således, at klageren mener, at miljørapporten bl.a. ikke indeholder en tilstrækkelig vurdering af de visuelle påvirkninger ved de tre nævnte ejendomme.

Derudover har klageren gjort gældende, at det er en markant fejl, at miljørapportens visualiseringer af mølletypen Siemens SWT-130 viser en rotorstørrelse på 126 m frem for 130 m.

Generelt om visualiseringer

I en miljørapport skal der indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på landskab, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der ikke må være en visuel påvirkning, eller hvor stor en eventuel påvirkning må være. Miljøvurderingsloven fastsætter heller ikke et krav om visualisering, og der er således heller ikke særlige krav til indholdet eller omfanget af visualiseringer.

Selvom der ikke er et lovkrav om visualisering, skal en visualisering, såfremt den foretages, være korrekt. Visualiseringerne i en miljørapport skal således gøre det muligt for deltagerne i planproceduren at danne sig en mening om projektets påvirkning af omgivelserne. Er der eventuelle usikkerheder og unøjagtigheder i visualiseringen, bør dette oplyses i forbindelse med visualiseringen.

Ikke enhver fejl i visualiseringer kan dog medføre, at miljøvurderingen er ugyldig. Det afgørende er, om det, trods fejlen, var muligt at få et tilstrækkeligt indtryk af det planlagte til at kunne forholde sig hertil.

Planklagenævnets vurdering i forhold til visualiseringer

Planklagenævnet finder, at visualiseringerne i miljørapporten samlet set giver et tilstrækkeligt dækkende indtryk af konsekvenserne af det planlagte og dermed et tilstrækkeligt beslutningsgrundlag for kommunen og offentligheden i forhold til den landskabelige påvirkning, som møllerne vil medføre.

Nævnet lægger herved vægt på, at det af miljørapporten (s. 74) bl.a. fremgår, at visualiseringerne som udgangspunkt er foretaget fra punkter og områder i landskabet, hvor mange mennesker normalt færdes, fra samlede bebyggelser, fra veje og nærmeste naboer. Der er desuden gennemført rekognosceringer og fotooptagelser for at belyse den visuelle sammenhæng med de særligt markante landskabsområder og -elementer.

Hertil kommer, at der er udarbejdet i alt 27 visualiseringer, som belyser den landskabelige påvirkning, heraf 13 i nære områder og 14 i fjerne områder, og fotopunkterne er vist i miljørapporten (s. 77 og 79). Derudover er der for 8 udvalgte fotostandpunkter udarbejdet supplerende visualiseringer for to vindmølletyper med større rotordiameter, henholdsvis Vestas V126 med en rotordiameter på 126 m og Siemens SWT-130 med en rotordiameter på 130 m.

Derudover lægger nævnet vægt på, at det i miljørapporten er vurderet, at projektet vil medføre en visuel påvirkning, og at denne konkret er beskrevet ved brug af de foretagne visualiseringer. I miljørapporten (s. 186) fremgår det således, at den nye møllepark vil opleves som et betydeligt anlæg, der helt vil dominere landskabsoplevelsen set fra de nære, omkringliggende landområder ind mod Nørre Økse Sø. De nye vindmøller vil, både i kraft af

deres højde og udbredelse, opleves som et noget større anlæg end den eksisterende møllepark i området, som nedtages. Det fremgår endvidere, at der særligt nord, øst og vest for mølleparken, langs bl.a. [A8], vil være en del boliger med direkte udsigt til mølleområdet.

Særligt i forhold til de af klageren nævnte ejendomme, bemærker nævnet, at visualisering nr. 3 i miljørapporten (s. 90), viser vindmøllerne fra Koldmose ved [A8] i en afstand på 1.030 m fra nærmeste vindølle. De af klageren nævnte ejendomme ligger – efter de 4 møller er udtaget af projektet – ca. 800-1.100 m fra nærmeste vindmølletårn. Det fremgår af miljørapporten (s. 88), at visualisering nr. 3 viser, at vindmøllerne vil dominere udsigten mod syd, og at møllerne med deres størrelse vil overgå alle andre elementer i landskabet. Videre fremgår det, at læhegnene omkring markerne i dag skjuler det meste af den eksisterende møllepark, men at læhegnene ikke vil kunne skjule de nye og betydeligt højere vindmøller.

Nævnet finder på den baggrund, at de i miljørapporten indeholdte visualiseringer fortsat i tilstrækkelig grad sikrer, at kommunen og offentligheden kan danne sig et indtryk af vindmøllernes visuelle påvirkning af landskabet, selvom der er taget 4 møller ud af projektet.

Planklagenævnet finder i øvrigt ikke grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at visualiseringerne af mølletypen Siemens SWT-130 i miljørapporten (s. 174-185), er tilstrækkelige til, at man kan danne sig et indtryk af den visuelle påvirkning. Nævnet bemærker, at målangivelsen på visualiseringerne må anses for at være en tastefejl henset til, at det flere andre steder i miljørapporten fremgår, at mølletypen har en rotordiameter på 130 m. Nævnet bemærker desuden, at selv hvis vindmøllerne på de konkrete billeder er fejlagtigt visualiseret, finder nævnet ikke, at det udgør en fejl af så væsentlig betydning, at miljøvurderingen af den grund skal ophæves.

På den baggrund finder Planklagenævnet, at mindstekravene i miljøvurderingsloven i forhold til den landskabelige påvirkning er overholdt, og nævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.7. Sundhed

Klagen

Klageren anfører, at miljørapporten må betegnes som mangelfuld, idet den kun omtaler støj og skyggekast som sundhedsskadelige påvirkninger, og ikke andre emissioner som vibrationer, ikke-hørbare lydtryk og infralyd. Klageren har endvidere anført, at miljørapportens afsnit om støjpåvirkninger er mangelfuldt og misvisende, da det anføres, at støj fra vindmøller kan sidestilles med støj fra virksomheder. Ifølge klageren er vindmøllestøj væsensforskellig fra sådan støj, idet vindmøllestøj er problematisk som følge af kontinuiteten, og ikke styrken.

Klageren har endvidere gjort gældende, at miljørapportens henvisning til et litteraturstudie udført af teknologivirksomheden [V1], må afvises som uvidenskabelig, idet virksomheden ikke har kompetencer inden for lægevidenskaben. Klageren anfører i den forbindelse, at virksomheden er nært forbundet med vindmølleindustrien.

Derudover har klageren anført, at den i miljørapporten omtalte undersøgelse fra den canadiske sundhedsmyndighed, indeholder et forbehold for at drage konklusioner mellem helbredsvirkninger og vindmøllepåvirkninger, og derfor ikke kan anvendes som kildemateriale. Klageren påpeger i øvrigt, at der i miljørapporten kun henvises til en pressemeddelelse af studiet.

Generelt om sundhed

I en miljørapport skal der b.la. indgå oplysninger om indvirkningerne på menneskers sundhed, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. En miljørapport skal dog kun indeholde de oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden og gængse vurderingsmetoder, jf. miljøvurderingslovens § 7, stk. 2, 2. pkt.

Planklagenævnets vurdering

Den sundhedsmæssige påvirkning, herunder i forhold til normal og lavfrekvent støj og skyggekast, er beskrevet i miljørapportens afsnit 7, hvor det fremgår, at støj og skyggekast potentielt kan påvirke menneskers sundhed. Der er desuden i miljørapporten henvist til forskellige undersøgelser af vindmøllers helbredsmæssige følgevirkninger.

Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at det fremgår af miljørapporten (s. 215), at det ved gennemførelse af projektet forudsættes, at støjkravene er opfyldt for alle naboer, ligesom det er nødvendigt at gennemføre afværgeforanstaltninger for at sikre, at kommunens retningslinjer om maksimalt skyggekast ved naboer overholdes. Planklagenævnet kan konstatere, at der er indsat sådanne vilkår i VVM-tilladelsen til projektet.

Nævnet lægger desuden vægt på, at det fremgår af miljørapporten (s. 37), at kommunen har vurderet påvirkningen som følge af infralyd, og at moderne vindmøller ikke udsender infralyd af betydning for omgivelserne, ligesom støjen er meget svagere end Miljøstyrelsens anbefalede grænseværdi. Planklagenævnet finder på den baggrund, at der er redegjort tilstrækkeligt for påvirkningen fra infralyd i miljørapporten.

Planklagenævnet finder ud fra en samlet vurdering, at der foreligger en tilstrækkelig beskrivelse i forhold til indvirkningen på menneskers sundhed, og at minimumskravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at nævnet ikke finder grundlag for at tilsidesætte kommunens valg af kilder. Der er således tale om undersøgelser, der er udført af eller for Sundhedsstyrelsen eller udenlandske sundhedsmyndigheder. Nævnet kan i øvrigt ikke tage stilling til, om indholdet af de pågældende undersøgelser er korrekt, eller om sundhedsmyndighederne burde have brugt en anden rådgiver eller indtage en anden holdning til sundhedsmæssige spørgsmål.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.8. Skyggekast

Klagen

Klageren anfører, at ejendommene på [A5], [A6] og [A7], 9460 Brovst, ikke længere skal nedlægges, fordi der er taget fire møller ud af projektet, og at disse ejendomme ikke har været en del af miljøvurderingen. Dette gælder ifølge klageren i forhold til alle punkter i miljøvurderingen.

Planklagenævnet har bl.a. forstået dette klagepunkt således, at klageren mener, at der ikke er foretaget en tilstrækkelig vurdering af påvirkningen af de nævnte adresser i forhold til skyggekast.

Generelt om skyggekast fra vindmøller

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på befolkningen og menneskers sundhed, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2. Skyggekast fra vindmøller kan efter omstændighederne være en påvirkning, som skal indgå i en miljøvurdering.

Miljøvurderingsloven stiller ikke krav om, at der skal foretages bestemte målinger eller beregninger i forhold til skyggekast. Loven fastsætter heller ikke grænser for det tilladelige omfang af skyggekast.

Der findes ingen lovregulering for skyggevirksomheder fra vindmøller. Det fremgår dog af vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller^[39], at det anbefales, at naboboliger ikke udsættes for mere end 10 timers skyggekast årligt beregnet som reel skyggetid efter WindPro Shadow-programmet eller et tilsvarende program. Af vejledningens bilag 1 fremgår det endvidere under modelforudsætninger, at forhindringer såsom skove, bygninger og lignende ikke bør inddrages i beregningerne. Desuden beregnes ikke skyggekast for solhøjder mindre end 3 grader over horisonten, ligesom skyggetid kun optælles, hvis mere end 20 % af solen er dækket af vingen.

Planklagenævnets vurdering

Planklagenævnet finder, at kommunen i miljørapporten i tilstrækkeligt omfang har redegjort for forhold i relation til skyggepåvirkning, og at mindstekravene til en miljørapport efter miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt i relation hertil.

Nævnet lægger vægt på, at kommunen har vurderet skyggepåvirkningen for de nærmeste boliger efter de beregningsmetoder mv., som fremgår af Miljøministeriets vejledning fra 2015 om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller. Der er udarbejdet oversigter og kort over beregnet skyggekast, som fremgår af miljørapporten (s. 52-57). De af klageren nævnte ejendomme er ikke oplistet på miljørapportens oversigter over beregnet skyggekast, men det kan aflæses af skyggekortene, at de pågældende ejendomme vil blive udsat for mere end 25 timers skyggekast årligt.

Det fremgår af sagens oplysninger, at der i forbindelse med den endelige vedtagelse af planen blev taget fire vindmøller ud af planen, og at der ikke i den sammenhæng er foretaget en ny vurdering af bl.a. skyggepåvirkning. Nævnet lægger dog til grund, at tre af de fire vindmøller, som nu er taget ud af projektet, var planlagt placeret nærmest de af klageren nævnte ejendomme, og at skyggepåvirkningen ved disse ejendomme derfor sandsynligvis vil være mindre som følge af opstilling af 11 møller frem for 15.

Planklagenævnet konstaterer endvidere, at det fremgår af miljørapporten (s. 51), at der vil blive stillet krav om, at der for de naboer, der opnår mere end 10 timers reelt skyggekast årligt, skal foretages en nabospecifik skyggeundersøgelse, og at der i undersøgelsen vil indgå diverse lægvere for skyggekast og andre stedsspecifikke forhold, som påvirker

skyggepåvirkningen ved den enkelte naboejendom. På den baggrund vil kommunen stille krav om, at der installeres miljøstop på den eller de møller, der forårsager skyggekast. Nævnet kan konstatere, at der er indsat et sådant vilkår i VVM-tilladelsen.

Nævnet lægger i øvrigt til grund, at vilkår, der fastsættes i en VVM-tilladelse, kan håndhæves. Uanset, at de af klageren nævnte ejendomme ikke fremgår af miljørapportens oversigter over beregnet skyggekast, har de kommunale beslutningstagere således haft de fornødne oplysninger til at kunne tage stilling til miljøpåvirkningen i forbindelse med vedtagelsen af planerne.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.9. Materielle goder

Klagen

Klageren anfører, at miljørapportens afsnit om materielle goder udelader en lang række forhold, herunder omtales alene værditab på boligejendomme omfattet af værditabsordningen, som reelle miljøpåvirkninger. Desuden er beskrivelsen heraf forkert, idet værditabsordningen kun gælder for boligejendomme.

Klageren har endvidere anført, at miljørapporten skal indeholde en beskrivelse af de påvirkninger, som tab af ejendomsværdi vil medføre, herunder ændringer i områdets socioøkonomiske sammensætning.

Generelt om materielle goder

I en miljørapport skal der bl.a. indgå oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder på materielle goder, jf. miljøvurderingslovens bilag 4, litra f, jf. 12, stk. 1. Der skal derfor efter Planklagenævnets opfattelse efter omstændighederne i en miljørapport foretages en vurdering af en plans indvirkninger på menneskers brug af materielle goder og indvirkningerne på mennesker ved disses brug af de materielle goder.

Der skal derimod ikke ske en vurdering af planens indvirkning på formueværdien af materielle goder.^[40] Det forhold, at en plan medfører et vist tab af ejendomsværdi for en eller flere ejendomme i et område, kan generelt heller ikke i sig selv medføre en pligt til, at kommunen skal foretage en vurdering af dette forhold i en miljørapport.

Planklagenævnets vurdering

Socioøkonomiske forhold er beskrevet i miljørapportens afsnit 8, og omfatter bl.a. en beskrivelse af arealanvendelse, fortrinsret til køb af andele i projektet for borgere i lokalområdet, værditabsordningen og Grøn Ordning til aktiviteter i lokalområdet.

Planklagenævnet finder i lyset af placeringen af vindmøllerne, at der i fornødent omfang er redegjort for socioøkonomiske forhold i miljørapporten, og at mindstekravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, i forhold til materielle goder, er opfyldt.

Planklagenævnet kan på den baggrund ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.10. Isnedfald

Klagen

Klageren anfører, at der ifølge en rapport om vindmøllers afstande til jernbaner og overordnede veje er risiko for isnedfald i en afstand af op til 1,7 gange vindmøllens højde. Klageren mener derfor ikke, at det i miljørapporten anførte om, at mølle nr. 1 er uden for nedfaldszonen for isnedfald, er korrekt.

Generelt om isnedfald

Det fremgår af miljøvurderingslovens bilag 1, litra f og g, jf. § 7, stk. 2, at miljørapporten skal indeholde oplysninger, der beskriver og evaluerer den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet, herunder for så vidt angår menneskers sundhed og materielle goder, samt beskrive de planlagte foranstaltninger for at undgå begrænse og så vidt muligt opveje enhver eventuel væsentlig negativ indvirkning på miljøet efter planens gennemførelse.

Planklagenævnets vurdering

Risikoen for isnedfald er beskrevet i miljørapporten (s. 32) om sikkerhedsforhold, hvor det fremgår, at der om vinteren under særlige vejrforhold kan dannes isslag på vingerne, enten under driften eller ved stilstand. Det fremgår, at sikkerhedsfunktioner på vindmøllen overvåger de meteorologiske instrumenter, og stopper møllen, hvis instrumenterne er overisede. Vindmøllen bliver dermed stoppet, inden der er is på møllens vinger, hvilket ellers kunne være en risiko under drift. Møllen kan først genstartes, når instrumenterne ikke længere er overisede, og normalt vil eventuelt tilbageværende is på vingerne blive rystet af og falde lodret ned, når møllen drejes i position.

Kommunen har desuden i miljørapporten foretaget en vurdering af, om der vil være en risiko for isnedfald på kørebanen, og det er på baggrund af afstanden fra den nærmeste vindmølle til vejen på 75 m, vurderet, at isnedfald ikke udgør en større risiko, idet afstanden svarer til vingeoverslag plus ca. 15 m. Hertil kommer, at de nærmeste beboelser ligger mere end 600 m fra vindmøllerne.

Planklagenævnet finder på baggrund af ovenstående, at der foreligger en tilstrækkelig beskrivelse og vurdering i forhold til isnedfald i miljørapporten. Miljøvurderingslovens minimumskrav til en miljøvurdering er således opfyldt.

Nævnet bemærker i den forbindelse, at der ikke gælder et forbud mod placering af vindmøller tættere på veje end 1,7 gange møllens højde. Det fremgår af vejledningen til bekendtgørelse om planlægning for og opstilling af vindmøller, at det anbefales, at der mellem vindmøller og overordnede vejanlæg er en afstand på 1 gange vindmøllehøjden. Det fremgår dog også af vejledningen, at kommunerne er myndighed for egne veje, og at afstandskravene kun gælder statsveje, idet anbefalingerne om afstand ikke umiddelbart kan overføres til andre situationer, hvor der er mindre trafikintensitet.

Planklagenævnet kan derfor ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.11. Fugle

Klagen

Klageren har anført, at der bør udarbejdes en ny VVM-tilladelse, så opdaterede og korrekte undersøgelser af fugle og natur kan danne grundlag for en reel vurdering.

Klageren har i den forbindelse anført, at der er påvist stor diskrepans imellem de oprindelige fugleundersøgelser fra 2016/2017 og de nyeste rapporter fra 2019/2020, hvorfor det ifølge klageren kan konkluderes, at der er stor afvigelse i forhold til de oprindelige vurderinger i miljørapporten, de nyeste undersøgelser og de faktiske forhold i dag.

Planklagenævnet forstår dette klagepunkt således, at klageren mener, at der som følge af de nye undersøgelser, som er udarbejdet til brug for kommunens afgørelse om forlængelse af VVM-tilladelse til projektet, burde have været udarbejdet en ny miljørapport eller et tillæg til miljørapporten.

Generelt om fugle og tidspunktet for en miljøvurdering

Der skal i en miljørapport gives oplysninger om ethvert eksisterende miljøproblem, som er relevant for planen eller programmet, herunder navnlig problemer på områder af særlig betydning for miljøet som f.eks. de områder, der er udpeget efter habitatdirektivet, jf. bilag 1, litra d, jf. § 7, stk. 2. Desuden skal miljørapporten indeholde oplysninger om den sandsynlige væsentlige indvirkning på miljøet i forhold til fauna, jf. bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

En miljøvurdering skal gennemføres under udarbejdelsen af planen, og inden der træffes beslutning om den endelige godkendelse eller vedtagelse, jf. miljøvurderingslovens § 6. En miljørapport skal således udarbejdes *inden* kommunens endelige vedtagelse af planen.

En miljørapport skal indeholde de oplysninger, der er nævnt i bilag 1 til loven, som med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder samt til, hvor detaljeret planen er, hvad den indeholder, og på hvilket trin i et eventuelt planhierarki planen befinder sig, jf. lovens § 7, stk. 2.

Planklagenævnets vurdering

I den aktuelle sag har kommunen i forbindelse med tilvejebringelsen af lokalplanen udarbejdet en miljørapport, som bl.a. indeholder en beskrivelse og vurdering af planens sandsynlige påvirkning af fugle i området. Denne vurdering er bl.a. baseret på fugleundersøgelser gennemført i 2014 og 2015.

Planklagenævnet lægger således til grund, at kommunen i overensstemmelse med miljøvurderingslovens § 6, har udarbejdet miljørapporten inden den endelige vedtagelse af lokalplanen – på baggrund af den viden der forelå på tidspunktet for vedtagelsen af planen.

Planklagenævnet finder ikke, at det forhold, at der i 2021 blev gennemført nye fugleundersøgelser til brug for kommunens afgørelse om forlængelse af VVM-tilladelsen til projektet, medfører, at kommunen skulle have udarbejdet en ny miljørapport eller et tillæg

hertil. Nævnet lægger i den forbindelse vægt på, at fugleundersøgelsen i 2021 blev foretaget med henblik på at undersøge, om områdets nuværende naturinteresser adskiller sig fra de forhold, som lå til grund for den oprindelige VVM-tilladelse, og at det fremgår af undersøgelsen, at områdets habitater fremstod stort set identiske i forhold til tidspunktet, hvor de oprindelige naturundersøgelser blev foretaget, ligesom konklusionerne om natur og fugle ikke er ændret.

Planklagenævnet bemærker i forlængelse heraf, at vindmøllernes påvirkning af fugle efter nævnets opfattelse er beskrevet tilstrækkeligt i miljørapporten fra 2016. Nævnet vurderer tillige, at der ikke med klagen er fremkommet oplysninger, der medfører, at miljørapportens vurdering af fugle må anses for foretaget på et fejlagtigt grundlag.

Nævnet lægger vægt på, at påvirkningen af fugle er beskrevet i miljørapportens afsnit 5.4. Nævnet lægger endvidere vægt på, at det fremgår af miljørapporten (s. 198-199), at der ikke er registreret betydelige rastefugleforekomster af nogen art inden for projektområdet, også selv om der i det nærliggende fuglebeskyttelsesområde er store forekomster af bl.a. rastende svaner, gæs og hjejler. Nævnet har videre lagt vægt på kommunens vurdering af, at der ikke inden for planområdet er nogle væsentlige trækkorridorer for øvrige fuglearter, og at projektet ikke vil forstyrre eller fortrænge områdets ynglefugle. Hertil kommer, at det fremgår af miljørapporten (s. 206), at de registrerede ynglefugle inden for planområdet alle var mere eller mindre almindeligt forekommende arter.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.12. Påvirkning af dyr i øvrigt

Klagen

Klageren anfører, at miljørapportens konklusion vedrørende påvirkning af mink er udokumenteret og et forsøg på vildledning, og at det er en mangel ved miljørapporten, at den ikke forholder sig til andre typer af naboer, som for eksempel dyrehold og erhvervsvirksomheder.

Derudover anfører klageren, at påvirkningen af heste i form af lavfrekvent støj, vibrationer og skyggekast ikke er belyst i miljørapporten. Klageren har desuden gjort gældende, at alle dyrearters påvirkning fra møllernes emissioner skal undersøges. Klageren har i den forbindelse vedlagt et kort og en oversigt over nærliggende dyrehold. Klageren har endvidere henvist til udtalelser fra Dansk Pelsdyravlerforening af 7. januar 2015^[41] og Institut for husdyrbiologi og -sundhed, Aarhus Universitet vedrørende vindmøllers mulige påvirkning af mink.^[42]

Generelt om vindmøllers påvirkning af dyr

I en miljørapport skal der indgå oplysninger om den *sandsynlige væsentlige* indvirkning på miljøet, herunder den biologiske mangfoldighed, fauna og flora, jf. miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2.

Det indebærer ikke, at det planlagte skal vurderes i forhold til alle tænkelige forekomster af flora og fauna, men navnlig, hvis der er tale om betydningsfulde habitater for bestemte arter, især hvis der er tale om sjældne arter, og hvis det planlagte i øvrigt kan påvirke disse. Vurderingen skal endvidere ske ud fra, hvad der med rimelighed kan forlanges med hensyn til aktuel viden og gængse vurderingsmetoder.

Planklagenævnets vurdering

Det fremgår af miljørapporten (s. 68), at området er præget af enkelte store landbrug og flere mellemstore gårde med husdyr.

Det fremgår endvidere af miljørapporten (s. 50), at der er en række minkfarme omkring vindmølleområdet, og at den nærmeste ligger ca. 600 m fra vindmøllerne. Kommunen anfører i den forbindelse, at der er nogle, der mener, at mink lider skade som følge af støjen fra vindmøller, og andre, som mener, at der ikke kan mærkes en effekt på mink med under 100 m til nærmeste vindmølle. Kommunen har også redegjort for, at der ikke er noget videnskabeligt grundlag, som påviser en sammenhæng mellem vindmøller og ringere velfærd hos mink.

Kommunen har desuden i bemærkningerne til klagen oplyst, at hvis der skulle redegøres yderligere for påvirkningen af mink, ville det kræve en grundforskning, som ikke er indeholdt i kravene til en miljøvurdering.

Særligt i forhold til påvirkningen af heste, har kommunen under klagesagen bemærket, at det af klageren fremsendte ikke indeholder oplysninger om eventuelle påvirkninger på heste fra vindmøller, og at yderligere viden om en sådan mulig effekt ville kræve grundforskning.

Planklagenævnet finder, at miljørapporten indeholder en tilstrækkelig beskrivelse af planernes indvirkning på den biologiske mangfoldighed og fauna for så vidt angår husdyr, og at minimumskravene i miljøvurderingslovens bilag 1, litra f, jf. § 7, stk. 2, er opfyldt.

Nævnet bemærker, at de oplysninger, der skal tilvejebringes og inddrages i afgrænsningsfasen og indeholdes i en miljørapport, er oplysninger, som med rimelighed kan forlanges med hensyntagen til den aktuelle viden. Det kan herunder ikke kræves, at en kommune udfører forskning eller foretager videnskabelige vurderinger af mulige miljømæssige påvirkninger af et fænomen, som endnu ikke er videnskabeligt belyst i forhold til det, der planlægges for. Nævnet finder ikke, at der med det nuværende vidensniveau om vindmøllers påvirkning af mink, heste og andre husdyr, kan stilles krav om, at en kommune i en miljørapport skal forholde sig yderligere hertil.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.3.13. Udskydelse af vurderinger

Klagen

Klageren anfører, at der er en række uklarheder om projektets endelige udformning, som gør, at miljøvurderingen ikke har kunnet udarbejdes tilstrækkeligt detaljeret. Klageren anfører i den forbindelse, at forhold omkring valg af mølletype og fundament ikke er afklaret, og at disse forhold har betydning for projektets miljøpåvirkning. Klageren mener derfor, at plangrundlaget er vedtaget på et ufuldstændigt grundlag.

Generelt om udskydelse af vurderinger

I forbindelse med vedtagelse af planer er de fremtidige forhold ofte ikke kendt i detaljer. Miljøvurderingsloven medfører ikke, at disse forhold skal afklares, før der kan ske en miljøvurdering. Der er således f.eks. ikke noget krav om, at mølle- og fundamenttype er endeligt klarlagt, før miljøvurderingen kan foretages eller planen vedtages.

Det er desuden kun den *sandsynlige* væsentlige påvirkning af planerne, der skal indgå i miljøvurderingen.

Planklagenævnets vurdering i forhold til valg af mølletype

Det fremgår af miljørapporten (s. 10), at miljørapportens beskrivelser, visualiseringer og beregninger tager udgangspunkt i mølletypen Vestas V117 med en rotordiameter på 117 m, men at det også er en mulighed, at det endelige valg af mølletype bliver en mølletype med større møllevinger, som f.eks. en Vestas V126 med en rotordiameter på 126 m eller en Siemens SWT-130 med en rotordiameter på 130 m. De forskellige mølletyper er beskrevet i miljørapportens afsnit 2.1.

Planklagenævnet bemærker i den forbindelse, at der ikke efter miljøvurderingsloven eller planloven er noget krav om, at valget af mølletype er endeligt fastlagt på tidspunktet for planvedtagelsen, ligesom der ikke er krav om, at der alene opstilles møller af den type, som miljøvurderingen tager udgangspunkt i. Det fremgår dog af lokalplanens § 5.2, at vindmøllerne skal have en totalhøjde på minimum 140 m og højst 150 m.

Nævnet bemærker i øvrigt, at miljørapporten ligeledes indeholder en beskrivelse og vurdering af de miljømæssige påvirkninger i forhold til støj og skyggekast samt visualiseringer for mølletyperne Vestas V126 og Siemens SWT-130, selv om miljørapporten tager udgangspunkt i mølletypen Vestas V117.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

Planklagenævnets vurdering i forhold til valg af fundament

Det fremgår af miljørapporten (s. 24), at den konkrete anlægsmetode for opbygning af møllefundamenter endnu ikke var kendt på tidspunktet for udarbejdelsen af miljøvurderingen, da der ikke forelå tilstrækkelige tekniske og økonomiske undersøgelser til at kunne træffe beslutning om dette. Det fremgår endvidere, at der som en del af den senere projektering udføres konkrete prøveboringer ved de enkelte mølleplaceringer.

Det fremgår dog, at fundamenter til vindmøller på land traditionelt opbygges som armerede betondæk, men at det for dette projekt er sandsynligt, at møllernes fundamenter med fordel kan udføres som såkaldte monopælfundamenter, som det kendes fra havmølleparker. Miljørapportens afsnit 2.2 indeholder på den baggrund en beskrivelse af begge disse fundamenttyper.

Nævnet finder på den baggrund ikke, at kommunen har været forpligtet til at foretage en teoretisk vurdering af indvirkninger på miljøet som følge af vindmøllernes fundamenter.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.4. Inddragelse af offentligheden

2.4.1. Klagen

Klageren anfører, at den endeligt vedtagne plan er helt anderledes end det oprindelige planforslag for ejerne af ejendommene beliggende på [A5], [A6] og [A7], 9460 Brovst. Det er således ikke længere hensigten at nedlægge disse ejendomme, da der i forbindelse med den endelige vedtagelse af plangrundlaget er udtaget fire møller af projektet, hvorfor ejerne nu er nogle af de nærmeste naboer til vindmøllerne.

Klageren bemærker, at der ikke er foretaget en ny høring over den reviderede lokalplan, hvilket ifølge klageren medfører, at ejerne af ejendommene reelt set ikke har haft mulighed for at komme med indsigelser til den vedtagne plan. Klageren henviser i den forbindelse til en mailkorrespondance, hvori bygherren ifølge klageren beskriver den faktisk vedtagne plan og vurderer, at der skal foretages en ny høring.

Planklagenævnet har forstået dette som en klage over, at kommunen ikke har overholdt miljøvurderingslovens og planlovens regler om offentlig høring.

2.4.2. Generelt om inddragelse af offentligheden

Miljøvurderingsloven

En kommune skal foretage offentlig bekendtgørelse af miljørapporten og de tilhørende planforslag, jf. miljøvurderingslovens § 8, stk. 1, og fastsætte en frist på mindst 8 uger til, at offentligheden kan fremsætte bemærkninger til miljørapporten og planforslagene, jf. lovens § 8, stk. 3.

Efter offentlighedsfasen skal kommunen udarbejde en sammenfattende redegørelse, hvoraf det bl.a. skal fremgå, hvordan de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning, jf. § 9, stk. 2, nr. 1.

Det følger ligeledes af miljøvurderingslovens § 9, stk. 1, at kommunen ved den endelige godkendelse eller vedtagelse af planen bl.a. skal tage hensyn til udtalelser fra andre myndigheder og offentligheden efter § 8.

Kommunen kan herefter vedtage planerne endeligt, under hensyn til miljørapporten, jf. lovens § 9, stk. 1.

Planloven

En kommunes vedtagelse af en lokalplan skal ske i overensstemmelse med de retningslinjer, som er fastsat i planlovens kapitel 6.

Planlovens regler om offentlig høring blev ændret ved lov nr. 668 af 8. juni 2017. Det følger dog af § 4, stk. 2, i denne ændringslov, at loven ikke gælder for planforslag, som er sendt i offentlig høring efter § 24 i planloven, før lovens ikrafttræden den 15. juni 2017. Da forslaget til

lokalplan nr. 16-001 blev sendt i offentlig høring inden den 15. juni 2017, skal lokalplanen behandles efter de regler i planloven, som var gældende på det tidspunkt, hvor kommunalbestyrelsen traf beslutning om planforslaget.

En kommune kunne efter disse regler vedtage et forslag til en lokalplan endeligt, når forslaget havde været fremlagt offentligt med en frist på mindst 8 uger for fremsættelse af indsigelser m.v. mod planforslaget, jf. planlovens § 27, stk. 1, 1. pkt., jf. § 24, stk. 3.

Hvis der rettidigt havde været fremsat indsigelser m.v. mod et lokalplanforslag, kunne vedtagelsen af lokalplanen dog tidligst ske 4 uger efter udløbet af indsigelsesfristen, jf. § 27, stk. 1, 2. pkt.

Der kan i forbindelse med den endelige vedtagelse af en lokalplan foretages ændring af det offentliggjorte planforslag, jf. planlovens § 27, stk. 2, 1. pkt. Berører ændringen på væsentlig måde andre myndigheder eller borgere end dem, der ved indsigelse har foranlediget ændringen, kan vedtagelsen af planen ikke ske, før de pågældende har fået lejlighed til at udtale sig, jf. § 27, stk. 2, 2. pkt. Hvis ændringen er så omfattende, at der reelt foreligger et nyt planforslag, skal dette offentliggøres m.v. efter reglerne i §§ 24-26, jf. § 27, stk. 2, 4. pkt.

Om en ændring berører andre så væsentligt, at de berørte borgere eller myndigheder skal gives lejlighed til at udtale sig, eller om en ændring er så omfattende, at der skal ske en fornyet offentliggørelse af planforslaget, beror på en konkret vurdering af ændringens omfang og betydning.

2.4.3. Planklagenævnets vurdering

Miljørapporten

Det fremgår af miljørapporten (s. 20), at planforslaget omfatter 15 nye vindmøller med en totalhøjde på op til 150 m. Det foreslåede lokalplanområde kan ses af bilag 1, billede nr. 3.

Det fremgår imidlertid af den endeligt vedtagne lokalplan (s. 28), at lokalplanens formål bl.a. er at give mulighed for, at der kan opstilles 11 vindmøller inden for lokalplanområdet.

Planklagenævnet finder, at kommunens inddragelse af offentligheden er sket i overensstemmelse med miljøvurderingslovens § 8, stk. 3. Nævnet lægger herved vægt på, at miljørapporten har været fremlagt offentligt i perioden fra den 19. december 2016 til den 27. februar 2017, som er en periode på mere end 8 uger.

Planklagenævnet bemærker, at det efter miljøvurderingsloven er forudsat, at der kan foretages ændringer eller justeringer som følge af bemærkninger, som fremkommer i høringen, og at ændringen i lokalplanen bl.a. er sket som følge af resultatet af høringen over lokalplanforslaget og miljørapporten. Det fremgår således af sagens oplysninger, at der som følge af indkomne indsigelser, bemærkninger og ændringsforslag er udtaget fire vindmøller af den endelige plan. Kommunen har således inddraget indsigelserne i vedtagelsen af den endelige plan med tilhørende miljørapport.

Er der tale om større ændringer, hvor der f.eks. ikke længere er identitet mellem det planforslag, som miljørapporten er udarbejdet på baggrund af, og den endeligt vedtagne plan, vil det kunne medføre et krav om udarbejdelse af en ny/tilrettet miljørapport eller tillæg hertil

og en fornyet høring. Hvis der eksempelvis sker en ændring, der medfører, at et centralt emne inden for miljøbegrebet ikke eller kun i ringe grad er belyst i miljørapporten, vil det medføre krav om udarbejdelse af en ny rapport og høring over denne.

Planklagenævnet bemærker, at en større ændring af antallet af vindmøller efter omstændighederne kan udløse en pligt til at foretage en ny miljøvurdering eller udarbejde et tillæg til miljøvurderingen og gennemføre en ny offentlighedsproces i forhold til dette.

Planklagenævnet finder dog ikke i den konkrete sag grundlag for at tilsidesætte kommunens vurdering af, at miljørapporten er dækkende for lokalplanen.

Nævnet lægger vægt på, at der ikke er nye eller andre elementer i den endeligt vedtagne lokalplan i forhold til planforslaget, da ændringen alene består i, at fire vindmøller tages ud af projektet. Miljøpåvirkningerne vil dermed i det væsentligste være de samme, som er beskrevet i miljørapporten, og der vil ikke være miljøpåvirkninger, som ikke allerede er beskrevet i miljørapporten. Efter nævnets opfattelse fører ændringen af projektet ikke til ændringer af miljøpåvirkningerne, som er af en sådan karakter, at der skal udarbejdes en ny/tilrettet miljørapport eller tillæg hertil og gennemføres en ny høring herover.

Nævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

Lokalplanen

Planklagenævnet konstaterer, at byrådet i forbindelse med den endelige vedtagelse af lokalplanen den 27. september 2018, har besluttet at udtage 4 ud af de 15 vindmøller, som planforslaget muliggjorde, således at den endeligt vedtagne lokalplan alene muliggør opstilling af 11 vindmøller.

Nævnet lægger på baggrund af sagens oplysninger til grund, at der som konsekvens af denne ændring skal nedlægges 4 boliger i stedet for 8. Det fremgår således af lokalplanens redegørelse (s. 22), at der skal opkøbes og nedlægges 4 ejendomme i og omkring mølleparken, mens det af lokalplanforslagets redegørelse (s. 22) fremgår, at 8 ejendomme skal opkøbes og nedlægges.

Det fremgår endvidere af sagens oplysninger, at kommunen den 2. oktober 2018 orienterede sagens parter, herunder også ejerne af [A5], [A6] og [A7], om, at der ved den endelige vedtagelse af lokalplanen var taget fire møller ud af projektet. Kommunen oplyste i den sammenhæng om muligheden for at klage over planvedtagelsen.

Ligeledes fremgår det, at bygherren den 10. oktober 2018 orienterede ejerne af ejendommene på [A5], [A6] og [A7] om, at bygherren på grund af den reducerede plan opsagde købsoptionerne for ejendommene.

Planklagenævnet bemærker indledningsvist, at der ikke efter nævnets opfattelse er tale om en så omfattende ændring af planforslaget, at kommunen skulle have foretaget en fornyet offentliggørelse heraf, jf. planlovens § 27, stk. 2, 4. pkt.

Nævnet bemærker endvidere, at det forhold, at et antal vindmøller udgår af en lokalplan i forbindelse med den endelige vedtagelse, ikke efter nævnets opfattelse generelt kan anses for en ændring, der på væsentlig måde berører beboere nær planområdet.

Planklagenævnet finder imidlertid, at ændringen i den konkrete sag er af så væsentlig betydning for ejerne af ejendommene på [A5], [A6] og [A7], herunder klageren, at kommunen var forpligtet til at give dem lejlighed til at udtale sig før den endelige vedtagelse af lokalplanen.

Nævnet lægger herved vægt på, at ændringen indebærer, at de nævnte ejendomme ifølge redegørelsen til den endeligt vedtagne plan, ikke længere skal opkøbes og nedlægges som beboelsesejendomme, og at ejendommene således bliver blandt de nærmeste naboer til vindmøllerne.

Planklagenævnet lægger på baggrund af sagens oplysninger til grund, at kommunen har vedtaget lokalplanen, uden at ejerne af ejendommene på [A5], [A6] og [A7], har haft lejlighed til at udtale sig om ændringerne.

Kommunens endelige vedtagelse af lokalplanen er derfor i strid med planlovens § 27, stk. 2, 2. pkt.

Tilsidesættelse af planlovens regler om inddragelse af offentligheden må generelt anses for at udgøre en væsentlig mangel. Spørgsmålet er herefter, om manglen kan anses for konkret uvæsentlig i den aktuelle sag.

Planklagenævnet finder efter en konkret vurdering, at den manglende høring af de berørte ejendomme, ikke konkret udgør en væsentlig retlig mangel, som må medføre lokalplanens ugyldighed. Nævnet lægger ved vurderingen vægt på, at det ikke er sandsynligt, at lokalplanen ville have fået et andet indhold, hvis kommunen forud for den endelige vedtagelse havde hørt ejerne af ejendommene på [A5], [A6] og [A7], ligesom den manglende høring ikke kan anses for at have haft betydning for vedtagelsen af lokalplanen.

Nævnet lægger i den forbindelse navnlig vægt på, at kravene til støj, skyggekast og visualiseringer mv. er overholdt for de tre ejendomme, jf. afsnit 2.3.

Hertil kommer, at spørgsmålet om nedlæggelse eller opkøb af ejendomme ikke direkte er reguleret i lokalplanen, men derimod er reguleret ved privatretlige aftaler om købsoption mellem bygherren og ejendommens ejere. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at der med virkning fra juni 2020 er indført en mulighed i VE-lovens § 6 a for at anmelde krav om, at vindmølleopstiller ved salgsoption skal købe beboelsesejendomme, som helt eller delvist er beliggende i en afstand af op til 6 gange vindmøllehøjden fra en vindmølle og som er tilkendt værditabsberstatning.^[43]

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i klagepunktet.

2.5. Sammenfattende redegørelse

2.5.1. Klagen

Klageren anfører, at kommunen skal udarbejde en sammenfattende redegørelse, der bl.a. skal redegøre for, hvordan miljøhensyn er integreret i planen, samt hvordan miljørapporten og de indkomne høringssvar fra offentlighedsfasen er taget i betragtning. Klageren anfører endvidere, at der i lokalplanens redegørelse (s. 7-27) kun på få punkter er redegjort for, hvordan miljøhensyn er integreret i planen, og at det slet ikke fremgår, hvordan de indkomne høringssvar er taget i betragtning.

Planklagenævnet har forstået dette som en klage over, at der ikke er udarbejdet en sammenfattende redegørelse.

2.5.2. Generelt om den sammenfattende redegørelse

En kommune skal foretage offentlig bekendtgørelse af miljørapporten og de tilhørende planforslag, jf. miljøvurderingsloven § 8, stk. 1, og fastsætte en frist på mindst 8 uger til, at offentligheden kan fremsætte bemærkninger til miljørapporten og planforslagene, jf. lovens § 8, stk. 3.

Efter offentlighedsfasen skal kommunen udarbejde en sammenfattende redegørelse, hvoraf det bl.a. skal fremgå, hvordan de udtalelser, der er indkommet i offentlighedsfasen, er taget i betragtning, jf. § 9, stk. 2, nr. 1.

Kommunen kan herefter vedtage planerne endeligt, under hensyn til miljørapporten, jf. lovens § 9, stk. 1.

Kommunen er ikke efter miljøvurderingsloven forpligtet til at besvare eller imødekomme de enkelte indsigelser til miljørapporten.

2.5.3. Planklagenævnets vurdering

Kommunen har i sagen udarbejdet en sammenfattende redegørelse, dateret august 2018. Det fremgår af referatet for byrådets møde den 27. september 2018, hvor lokalplanen med tilhørende miljørapport blev endeligt vedtaget, at redegørelsen var vedhæftet som bilag til dagsordenspunktet. Den sammenfattende redegørelse blev ligeledes offentliggjort sammen med lokalplanen og miljørapporten den 4. oktober 2018.

Planklagenævnet finder, at kommunen i den sammenfattende redegørelse i tilstrækkeligt omfang har redegjort for, hvordan miljøhensyn er integreret i planerne, og hvordan de bemærkninger, der er modtaget i offentlighedsfasen, er taget i betragtning.

Planklagenævnet lægger vægt på, at den sammenfattende redegørelse (s. 5) indeholder en beskrivelse af, hvordan miljøhensyn er integreret i planen, ligesom der i redegørelsen (s. 6-10) er der en tematisk behandling af de indkomne høringssvar om økonomi, landskab, natur, sundhed, havvindmøller, alternativer og overvågning. Hertil kommer, at alle indsigelser i deres fulde ordlyd var vedlagt som et bilag til dagsordenen. Nævnet bemærker i forlængelse heraf, at der ikke er pligt til at efterkomme de enkelte indsigelser i miljørapporten.

Planklagenævnet bemærker i øvrigt, at der ikke er sammenfald mellem den redegørelse, som en lokalplan efter planlovens § 16 skal ledsages af, og som i sagen fremgår af lokalplanen (s. 7-27) og en sammenfattende redegørelse efter miljøvurderingslovens § 9, stk. 2.

Planklagenævnet kan således ikke give medhold i dette klagepunkt.

3. Afsluttende bemærkninger

Planklagenævnet kan ikke give medhold i klagen over miljørapporten og den sammenfattende redegørelse, som er udarbejdet i forbindelse med Jammerbugt Kommunes endelige vedtagelse af lokalplan nr. 16-001, Vindmøller ved Nørre Økse Sø, med tilhørende miljørapport og sammenfattende redegørelse.

Planklagenævnet beklager den lange sagsbehandlingstid.

Afgørelsen er truffet af formanden på nævnets vegne, jf. § 4, stk. 1, i lov om Planklagenævnet.

Planklagenævnets afgørelse er endelig og kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed, jf. § 3, stk. 3, i lov om Planklagenævnet.^[44] Eventuel retssag til prøvelse af afgørelsen skal være anlagt inden 6 måneder, jf. § 3, stk. 4, i lov om Planklagenævnet.

Det indbetalte klagegebyr tilbagebetales ikke. Klagegebyrer tilbagebetales kun, hvis nævnet har afvist at behandle sagen, hvis klagen tilbagekaldes, eller hvis nævnet giver klageren medhold eller i øvrigt ændrer den afgørelse, der er klaget over. Det er ikke tilfældet i denne sag. Planklagenævnets afgørelse vedrørende klagegebyret kan ikke indbringes for anden administrativ myndighed. Der henvises til § 3 i gebyrbekendtgørelsen for Planklagenævnet.^[45]

---

[1] Planerne kan søges frem på plandata.dk: <http://kort.plandata.dk/searchlist/#/> (<http://kort.plandata.dk/searchlist/#/>).

[2] Bekendtgørelse af lov om planlægning, jf. lovbekendtgørelse nr. 1157 af 1. juli 2020 med senere ændringer.

[3] Lovbekendtgørelse nr. 1533 af 10. december 2015 om miljøvurdering af planer og programmer.

[4] [Notat om beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger](https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf) (https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf), Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, af 4. september 2020.

[5] Rådets direktiv 92/43/EØF af 21. maj 1992 om bevaring af naturtyper samt vilde dyr og planter.

[6] Bekendtgørelse nr. 1383 af 26. november 2016 om administration af planloven i forbindelse med internationale naturbeskyttelsesområder samt beskyttelse af visse arter.

[7] EU-domstolens dom af 4. marts 2021, C-473/19 og C474/19, Skydda Skogen, præmis 51.

[8] EU-domstolens dom af 4. marts 2021, C-473/19 og C474/19, Skydda Skogen, præmis 60 og 61.

[9] EU-domstolens dom af 4. marts 2021, C-473/19 og C474/19, Skydda Skogen, præmis 82.

[10] Bekendtgørelse nr. 521 af 25. marts 2021 om fredning af visse dyre- og plantearter og pleje af tilskadekommet vildt.

- [11] Habitatvejledningen, december 2020, afsnit 9.7.1.4.
- [12] Habitatvejledningen, december 2020, afsnit 9.7.1.4.
- [13] Habitatvejledningen, afsnit 9.7.1.5.
- [14] EU-domstolens dom af 4. marts 2021, C-473/19 og C474/19, Skydda Skogen, præmis 83 og 84.
- [15] Det forhold, at lungerne på flagermus læderes på grund af trykfaldet fra en forbipasserende vindmøllevinge.
- [16] Forvaltningsplan for flagermus. Beskyttelse og forvaltning af de 17 danske flagermusarter og deres levesteder. Naturstyrelsen 2013.
- [17] Notat om beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger (https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf), Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, af 4. september 2020.
- [18] Notat om beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger (https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf), Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, af 4. september 2020 s. 12-13.
- [19] Notat om beskyttelse af flagermus og miljøvurderinger (https://dce.au.dk/fileadmin/dce.au.dk/Udgivelser/Notatet_2020/N2020_55.pdf), Nationalt Center for Miljø og Energi, Aarhus Universitet, af 4. september 2020 s. 13.
- [20] Habitatvejledningen, afsnit 9.6.3.
- [21] Habitatvejledningen, afsnit 9.7.1.
- [22] Habitatvejledningen, afsnit 9.6.5.
- [23] Mølle 3, 4 og 11 i den endeligt vedtagne plan.
- [24] Mølle M12 er udtaget i forbindelse med den endelige vedtagelse af lokalplanen.
- [25] Mølle 3, 4 og 11 i den endeligt vedtagne plan.
- [26] Bekendtgørelse nr. 1736 af 21. december 2015 om støj fra vindmøller.
- [27] Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.
- [28] Bekendtgørelse nr. 1736 af 21. december 2015 om støj fra vindmøller.
- [29] Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.
- [30] Miljørapport om bekendtgørelse om støj fra vindmøller (<https://prodstoragehoeringspo.blob.core.windows.net/4d91a4e1-db13-4ca7-8b10-65cf188c6b8c/Udkast%20til%20milj%C3%B8vurdering.pdf>), juni 2018.
- [31] Bekendtgørelse nr. 135 af 7. februar 2019 om støj fra vindmøller.
- [32] Bekendtgørelse nr. 923 af 6. september 2019 om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller (nugældende).

[33] En myndighed skal i almindelighed inddrage nye forhold (nova) i klagesagen, herunder mellemkommende, nye oplysninger, påstande og anbringender, og er som udgangspunkt berettiget og forpligtet til at træffe afgørelse på baggrund af de nye oplysninger.

[34] Baseret på oplysninger fra Planklagenævnets GIS-system (Geografisk InformationsSystem).

[35] Vejledning om støj fra vindmøller

(<https://www2.mst.dk/Udgiv/publikationer/2021/02/978-87-7038-275-5.pdf>), Miljøstyrelsen, 2021, s. 29.

[36] Nævnet lægger til grund, at klageren henviser til de oprindelige møller 1 og 3, som nu er mølle 1 og 2.

[37] Bekendtgørelse nr. 1590 af 10. december 2014 om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller. Nu bekendtgørelse nr. 923 af 6. september 2019.

[38] Vejledning om planlægning for og tilladelse til opstilling af vindmøller, 2015, Naturstyrelsen, Miljøministeriet.

[39] Vejledning fra Naturstyrelsen, 2015.

[40] Svarende til den forståelse af udtrykket "materielle goder" i VVM-direktivet, som har fundet udtryk i EU-domstolens dom af 14. marts 2013 i sagen C-420/11, Jutta Leth.

[41] Dansk Pelsdyravlerforenings berigtigelse af 7. januar 2015 af Fødevareministeriets besvarelse af Udvalget for Landdistrikter og Øer spørgsmål nr. 53.

[42] Institut for husdyrbiologi og -sundhed, Aarhus Universitet, svar på spørgsmål i e-mail af 11. januar 2011 fra Energinet.dk vedrørende vindmøllers mulige påvirkning af mink.

[43] Lovbekendtgørelse nr. 1791 af 2. september 2021 af lov om fremme af vedvarende energi.

[44] Lov nr. 1658 af 20. december 2016 om Planklagenævnet.

[45] Bekendtgørelse nr. 108 af 28. januar 2017 om gebyr for indbringelse af klager for Planklagenævnet.

Sag:

19/00749

Dato:

27. april 2022.

Emner:

Miljøvurderingslo...
Planloven, retlig (...)

Highlight:

 Vis/skjul highlight

Planklagenævnet (<https://naevneneshus.dk/start-din-klage/planklagenaevnet/>) • Nævneshus • Toldboden 2 • 8800 Viborg • Tlf. nr.: 72 40 56 00 • CVR: 37795526 • Plan@naevneneshus.dk (<mailto:Plan@naevneneshus.dk>)
Tilgængelighedserklæring (<https://www.was.digst.dk/pkn-naevneneshus-dk>)